

nie wątpię. Mnie avocarunt odjazdu tego, lubom był sollicitatus bardzo, consideracie tei nazsei sciany, żebyśmy opuszczoney od wszystkich nie wyzuli ex securitate. Uprzeyme zatem służby moie oddaię łasce wnci m. pana. W Gorze, die 19 februarii, 1658.

Wnci m. pana życzliwy przyjaciel i sługa powolny Stanisław Potocki, w. k. h. w. k.

Оригинал из Славутского архива князей Сантушко.

LXI.

Письмо кошевого атамана Пашка къ гетману Ив. Выговскому съ извѣстіемъ о выступленіи татарскихъ ордъ къ границамъ Малороссіи. Изъ Сѣчи, 1658 года, 16 февраля.

Вельможный и милостивый пане гетмане Войска его царского величества Запорозкий!

Здоровья доброго и щасливого повоженья зичимъ вашимъ вельможностямъ на лѣта долгие и часи незамѣроние, рокъ отъ року, на лѣта долгие отъ Господа Бога вашимъ вельможностямъ зичимъ не иначе, якъ сами собѣ. А при томъ писанью нашемъ ознаймемъ вашимъ вельможностямъ, ижъ ваша вельможность панска рачилъ до насъ писати и росказовати именовъ вашимъ панскимъ, панъ нашъ милостивый, о яки-козвекъ вѣдомости, абисмо якую-козвекъ узавши вѣдомость певную, отсилали до вашон вельможности, пана нашего милостивого. Прето перше послалисмо посландовъ своихъ,—не чули есмы жадних вѣдомостей нѣоткуль, прето и съ своими есмы вѣдомостями послали, що ваша вельможность панская рачилъ до насъ писати, напоминаючи насъ слугъ своихъ, абисмо що найрихлей до вашон милости отсилали. А теперь, узавши вѣдомость певную объ ордѣ, ижъ орда пришла

и къ перевозу, и къ городу, ми и сами не можемъ изрозумѣть, куда она мыслить, що на нашъ буквъ переходитъ. А ми тежъ до вашей вельможности, пана нашего, и тое отсилаемъ, ознаймуочи вамъ, щосмо почули вѣдомость отъ Бута, который до насъ при-бѣгъ, и жъ салтанъ идетъ на Русь из своими ордами. А вашу милость, пана нашего милостивого, просимъ, абисте ваша вельможность, панъ нашъ милостивый, и насъ рачиль вѣдомостями не обавляючись обсилати презъ тихъ же посланцовъ нашихъ, которыхъ до вашей вельможности, пана нашего милостивого, послаемъ, ясовула спрOMEЖку себе изъ онимъ листомъ послаемъ, и повторе просимъ вашей вельможности, пана нашего милостивого, абисъ ваша вельможность, панъ нашъ милостивый, и насъ рачиль вѣдомостями обсилати, абисмо и мы промежку собою не... мешкали; бо гдижъ жадаемъ пилно ласки вашей вельможности, пана нашего милостивого, абисъ ваша вельможность, панъ нашъ милостивый, взглянувши окомъ своимъ панскимъ и на онихъ посланцовъ нашихъ, которыхъ до вашей вельможности послаемъ. А въ тимъ, не ширачи писанья нашего, с тимъ ся ласце, приязни вашей панской из унижоними услугами, якъ слуги найнижшие, отдаемъ. Дать с коша, с Козулиной, двя 16 мѣсяца февруария, року 1658.

Вашимъ вельможностямъ, паномъ нашимъ милостивимъ, найнижшие слуги, Пашео, отаманъ кошовый, исъ товариствомъ низкий поклонъ свой отдаемъ.

Подлинникъ на листъ бумаги, который былъ сложенъ пакетомъ и запечатанъ небольшою печатью на зеленомъ воску подъ кустодією. На пакетъ двѣ помѣты: малороссійская: „Листъ тотъ отданъ отъ Запорозцовъ дня 24 февраля року 1658“ и великорусская: „кошевого гетмана Пашва, списанъ без черна марта въ 19 день“. Хранится въ архивъ Министер. Иностр. Дѣлъ.

LXII.

Донесеніе Волинскаго каштеляна Станислава Беневскаго королю о томъ, что происходило въ Украинѣ и на Волини. 1658 года, февраль.

Relatia Ukrainiska z rożnych pewnych wiadomosci, przelana krołowi od S. K. Bieniewskiego, kasztelana Wołyńskiego, w lutym 1658 r.

Theodozy, który z listami od hetmana Zaporozkiego iedzie, iest grek, mieszczanin Lwowsky, który pretextu handlów bawiac się na Ukrainie, tak meruit amari od Wyhowskiego, że mu arcanissima quaeque zwykł concedere. Ten iest, o ktorым w. kr. mci, p. m. młwmu, w relaciy moiey powiedziałem, żem go za residenta mego zostawił był przy Wyhowskim y ktory mi expedicie procurował, od tego z Wyhowskiego listy przywiozł: pierwszy do w. kr. mci, drugi do imci p. woyewody Kiiowskiego, trzeci do imci p. canclirza koronnego, czwarty do mnie. Moiego listu copią posyłam.

Stanał u mnie dnia 10 february, a że zachorzał był, trzeciego dnia ode mnie iachał, prostuiąc drogę na Lwow, ze Lwowa pospieszy do w. kr. mci, p. m. młwego.

Więc iż ma ze mną confidentią, z czym iedzie—detexit, że hetman Zaporosky iuż się determinował pacem velle z nami i submissią swoją posyła do w. kr. mci, a naybarziesz dla tego, aby ten grek wyrozumiał tak z w. kr. mci, p. m. młwego, iako też ex senatu, tudziesz y Rzpltey, iesli ia prawdziwie assecuruję go in iure confidentiey y iesli z niemi non agitur insidiosie. Jn summa affectus boni explorator y determinationem voluntatis do uspokoenia niesie. O ktorым greku to moie testimonium, że nihil est arcanum u Wyhowskiego, czego by mu nie miał credere.

Nie omyliłem się na relatyey moiey: cokolwiek powiedziałem, samą się isci prawdą. Assecurowałem, że nie można zgodzić kozaków z Moskwą post has, ktore między niemi per infirmum me nec tanti capacem laboris Bozka dispositia zrządziła, confusiones.

Więc y teraz z relatyey tego ż posła expliciter wyrażam de statu kozaków, w czym assecuruję w. kr. m. pana m. m., że nie iesz inaczey. Jesliby contrarium kto udawał, siebie iactabit et non veritatem.

Co do osoby Wyhowskiego, ten u cara Moskiewskiego we złey reputatyey, a tey nieprzyjazni ieszcze przy mnie prziniosł mu od cara declaratią Tetera. Teraz tanto plus excrevit po udespectowaniu kilku posłów, gdyż żadnego prawie nie odprawiono bez contemptu.

Deducitur ta carska malevolentia i ztąd, że Zaporowscy, u których starszym Barabaszenko, chcąc się carowi przysłużyć, posłów, których był Wyhowsky posłał do hana, przeiąwszy, potopili, a posłów swoich posłali z przeiętymi listami, od Wyhowskiego do hana pisanemi, przestrzegaiąc cara Moskiewskiego, że z nim Wyhowski infideliter postępuje y ordę nań praktykuie. A gdy ci posłowie od cara powracali, poimał ich Wyhowsky i potracił, a potym na Zaporowców z kilką pułkow pusił się był, chcąc ich znosić, iakem pierwey o tym pisał y teraz supervacuum rozumiem iterować.

Niemniey y ztąd deducitur hostilitas moskiewska przeciwko niemu, że swiezo poseł od cara nieiaki Jwan Chytrz przyszedł y zastawszy Wyhowskiego w Hoholowie, nie chciał mu hramoty oddać, aż w Pereiasławiu przy radzie, ktora rada w tych dniach miała być. Ten poseł z tym przyszedł, że się tego ż upomina car, czego przez Kikina upominał się, scilicet, absolutissimum dominium. Wszakże statie carskie oddałem w. kr. mci y czytałem ich przy relaciy moiey.

Ten że Wyhowsky ex parte kozakow iaką ma securitatem, z tey że patebit relaciy. Co do Zaporoscow, ci simpliciter detestantur go tak per alios respectus, iako signanter dla tego, że Zaporoscy bez rzeczek, pol, incursij na morze y pola tatarskie obeysć się nie mogą y tego im bronić iest petere jugum ich. Ze się tedy brata Wyhowski z tatarami, non placet im ten concept. Woleli by przy dawnym panie zostawać, a iesli to nie można, przynajmniej przy Moskwie. Więc iż z nami ciż Zaporowscy nie mogą przyść do conferencye, tulą się tantisper do Moskala, pewnie tylko eligendo minus malum, nie chcąc się dostać pogaństwu. Co zaś na włosci będących, osobliwie z starszyny, y u tych mało ma Wyhowski confidentiey. Co się dowodzi tym, że pólkownicy Przyłucki i Mirogrodzki y insi zbuntowali się przeciwko niemu, ktorych gdy ex improviso złapać chciał, iedni do Moskwy uciekli, a drudzy na Don. Jednym słowem, doszedłem ia tego sekretu, że u wszystkich Wyhowsky in odio.

Nie mnieysze y ztąd contrahet odium, że novissime iachał do Hadiacza w kilku tysięcy wykopywać skarby Chmielnickiego, skąd y na Jerzego Chmielnickiego znacznie sobie zarobi nieprzyjaźń.

Plebs na włoszi zostaiąca tatarow abominantur, skąd yż samym subsistere nie można, a minimo ad maximum wszyscy do w. kr. mci y Rzpltey inclinant.

Jn hac tanta distractione Wyhowsky nie wie, quo se vertat, ani nam ex toto dowierzaiąc, y o moskiewskiey cale zdesperowawszy przyiazni, a co naywieksza, de suorum quoque tak Zaporowskich, iako y na włosci siedzących kozakow informatus perfidia, tuli się pod ordę y respicit Turcam. Jntencia iego: z ordą zgodziwszy się, mieć kilka tysięcy tatarow pod Czarnym Lasem ustawicznych pro praesidio sobie naybarziej od swoich. A stanąwszy przy potencyey tatarskiey, chciał by odmienić pułkownikow y sobie niechętnych, y zgoła absolute tyrannice uiąć kozakow zamyslił, iakoż inaczej nie mógł by osiedzić.

Tego iego sekretu doszła starszyna, sędziowie, pułkownicy y palam admonent, aby się kłaniał w. kr. mci.

Co by tedy hac rerum conditione uczynić, subjicio altissimae w. kr. mci et senatus trutiniae. Meo quidem iudicio, trzeba instare, dum candet (ferrum). Jakoż po wyjeździe tego greka odemnie, wysłałem do Wyhowskiego sprawnego posłańca y do inszych, do których rozumiałem, z starszyny napisałem, aby nie wahaiąc się posłów do w. kr. mci cum plenaria potestate y żeby zgoła kończył. Co niech się nie zda nikomu zle, gdyż mam w Bogu nadzieię, że nie pomyłę, zwłaszcza że intus et in cute zrozumiałem tę monarchią chłopską. Ani względem cara Moskiewskiego quidquam przeskodzę, gdyż o tem wzmianki żadney nie czynię.

Od Turczyna iest poseł u Wyhowskiego nieiaki Eli-aga z tym, że Polacy przez Jaskulskiego dają im Kamieniec y dań postępuią, aby im pomógł znieść was; „a że ia doznałem waszey przyiazni barziej, aniżeli Lackiej, tedy wam chcę więcey życzyć, bylescie mi się cale oddali, y tatarom godzić się z wami kazałem“.

Ten że grek powiada, że Wenetowie traktują o pokoy z Turczynem, ale Turczyn zatrzymywa się z declaracją, aż mu się wprzod zdeklarują kozacy; bo iesli się zgodzi z kozakami, z Wenetami nie zgodzi.

Pytałem tego z greczyzna: iesli poseł, ktorego przy mnie do turek wysłali, nieiakiemu Hermana, wrocił się? Powiedział, że się nie wrocił y nie puszczą go, aż kozacy wielkiego posła z deklaracją poszlą. Z tatarami ieszcze kozacy nie konkludowali. Powiada grek, że Karaczbey y Szeienbey są z pięciuset koni za Czeherynem w kilku milach dla conclusij tych traktatow y zaprzysiężenia, ktorym kazał na się Wyhowsky czekać, ordynowawszy im dostatki, a sam puscil się do Hadiacza po skarby Chmielnickiego.

NB. Z różnych stron, osobiwie od Szweda, ucichły praktyki.

Z strony Pińska assecurował mnie ten że grek, że iesli z naszey strony nie będzie zaczepki, oney nie dadzą.

Od metropolity Kiiowskiego, to iest oycy Bałabana, który z Łuckiego postąpił na tę metropolią, mam też pisanie. Utilissime ten człowiek zasiadł tam y spodziewam się, że proderit oyczyźnie. Jam go dysponował na tamte miejsce, alias nolentem et reluctantem, dopatrywałem bowiem, że liberius agere może, tam zasiadszy. Jn summa ten w liscie swym proximam pollicetur spem.

Nie godzi mi się pro fide mea przemilczeć quorumdam zabieżańców y arendarzow około Horynia perfidiam, którzy Tarnawskiemu, załodze Koreckiemu, nie tylko clanculario modo, ale y aperte adhaerendo, tegoż Tarnawskiego wsadzili na to, że wydał uniwersał, aby się szlachta pohoryńska na dzień 18 January na radę pod gardłem do niego ziachali. O czym gdym wziął przestrożę, posłałem do tego Tarnawskiego, napisawszy mu pro captu iego, tak iako mi dictabat tanti progressus iego ratio. Zaczym y deklarowałem mu, że nie tylko od nas spodziewać się ma tego, na co zarabia, ale za listem moim, y u p. hetmana Zaporoskiego pewnie nie uydzie smierci. Ktory moy posłaniec praevenit in ipso actu ten seymik ich, y iuż zastał list napisany i podpisany do p. Wyhowskiego, z którym nieiakiego Nowakowskiego wysłać mieli, i non desideratur ad expeditionem, tylko collecta temu ż Nowakowskiemu na strawę. Listu tego ta była summa, że za protektora p. Wyhowskiego przymuią, a proszą, aby Tarnawskiego nie sprowadzał y owszem aby go subsidiował. Więc za przyjazdem mego posłanca stracili frontem. Jeden z między nich Herszt, quasi marszałek, list porwawszy, uciekł; drudzy się też rozbiegli. Tarnawsky interim odpisuje do mnie, który list iego posyłam. Zgoła, (absit verbo invidia) przeszkodą moia vigilantia niektórym. Co iednak pokornie proszę, aby reputacyei woiewodztwa mego nie szkodziło, które zawsze dotrzymywało wiary y cnoty, y teraz sine dubio dotrzymie y dotrzyma. J owszem wielki o to rug między nami, ale privatim nemo audet aggredi licenciosos. J w tym upewniam, że tam żadnych nie było z tych, krorzy ex possessionibus do woiewodztwa należą, iako (tylko) arendarze, zabieżańce. Życzyłbym ia zła

pać samego Herszta y dać in exemplum drugim, co facile mogło by być, gdy przyidzie informacia.

Od Międzyboża Teodor pułkownik, który tam residue, począł też był ku Lachowcom, nie bez szkody w majątnosciach szlacheckich; i tego uiołem, iako to z listu iego patet, ktorego przepis posyłam.

Современная копія изъ библіотеки К. Свидзинскаго, собранія О. Нацевича.

ІХІІІ.

Донесеніе гетмана Ивана Выговскаго царю Алексѣю Михайловичу о мятежѣ Полтавскаго полковника Мартына Пушкаренка. Изъ Ржищева, 1658 года, 3 марта.

Божіею милостию великому государю, царю и великому князю Алексѣю Михайловичу, всея Великия и Малыя и Бѣлыя Росии самодержцу, Московскому, Кіевскому... (*полный титулъ*). Іоанъ Выговскій, гетманъ, в Войскомъ вашего царского величества Запорожскимъ до лица земли чоломъ биемъ.

Якосмы первой черезъ Оилона Горкушу ознаймовали тобѣ, великому государю, царю и великому князю Алексѣю Михайловичу, всея Великия и Малыя и Бѣлыя Росии самодержцу, што Мартинъ Пушкаренко, не зная для чого скупивши полкъ свой и иншой не мало своеволь, росписуючы грамоты свои, до себе прибравши, на войско вашего царского величества Запорожское умыслилъ наступовать и кровь невинне христіанскую проливать, такъ и теперъ тое жъ поновляемъ; а найбарзей, што онъ и на посланного по указу вашего царского величества ближнего вашего царского величества околничого и оружничого и намѣстника Ржев-

скаго, Богдана Матвѣевича Хитрова з товарищы не слушаетъ, але злый свой умыслъ до skutку приводитъ конечне хотеть; а то подбужений оцъ посланниковъ Запорожскихъ, у вашого царскаго величества будучыхъ, которыи, выпущенные зъ Путивля, прибывши до его, Пушкаренка, яковымись одъ вашого царскаго величества привилеями якобы надъ ними уцепнили и до большого междуособия побудили. А такъ я, любо умыслилъ былъ вскорѣ пресвѣтлые вашого царскаго величества очы оглядати и мое подданство подъ ноги вашого царскаго величества поддать; однакъ, не угасившы того огня, трудно маю тую Малую вашого царскаго величества Росию zostавить, бо розные неприятеле, а меновите Ляхи и Литва, учувшы о междуособию межы нами, казали всѣмъ войскомъ своимъ купитися и ку границамъ стягаться и во вшелякой zostавятъ готовности, чекаючи на дальшее в Малой вашого царскаго величества Росии замешание, абы тымъ способнѣй могли на городы вашого царскаго величества Украинны, чого имъ Боже не допоможи, наступить. Яко жъ и почали уже были примыкаться; только учувшы, же я, присягну тобѣ, великому государю, царю и великому князю Алексѣю Михайловичу, вашему царскому величеству, в Переяславлю на вѣрное подданство, пришовъ въ Киевъ и заразъ нѣкоторымъ полкомъ рушится казалъ, они тежъ назадъ уступили. И за помочю Божьею а за счастьемъ вашого царскаго величества, усѣ бъ тии Малой вашого царскаго величества Росии неприятели не утѣшилисе, кгдабы не тая Пушкаренковая своеволя на перешкодѣ была, который жаднои передъ тымъ вашему царскому величеству не учинилъ прислуги, а ни въ войны передъ тымъ застановлялся, але теперь, яко бачымъ, головами нашими и кровию христьянскою прислужытиса хотеть. Зачимъ, любосмы не зычили межы народомъ христьянскимъ крови пролития, же однакъ видимъ, ижъ тая своеволя не хотеть повстягнутиса, а запобѣгаючи, абы до чого горшого не пришло, казалисмы полкомъ рушится для усеромления тое своеволи. А што былъ указъ вашого царскаго величества черезъ ближнего вашого царскаго величества

окольного и оруженного и намѣстника Ржевского Богдана Матвѣевича Хитрова в товарищы, абымы ся на Ляховъ готовали, то теперь и тому тая своеволя учинила перешкоду, бо впередь мусимъ тую своеволю ускромлять, которая бы напотымъ всему православию на великой перешкоди была, о чымъ усимъ пречестный отецъ Максимъ Филимоновичъ, протопопъ Нѣжинский, в товарищы, которыхъ васкорѣ до вашего царского величества выправилимы, оповѣсть, бо онъ отъ преосвященного в Богу отца Дионисия Балабана, новобранного митрополита Киевского, до того Пушкаренка въ упоминаемъ ѣздилъ и усе, счо колвекъ ся тамъ дѣеть, вырозумѣлъ, да и о всимъ иннымъ, счо колвекъ се у насъ дѣеть, достатечне вашему царскому величеству ознаймить; и вашему бѣ царскому величеству ему во всемъ дать вѣру, што колвекъ учнетъ сказывать, бо усе истинно вашему царскому величеству приказалисмо говорить. За тымъ, абымъ въ неодмѣнной вашего царского величества былъ хованъ милости, вопрошаючы, вѣрное подданство наше подъ ноги вашего царского величества поддаемъ. Данъ изъ Иржицова, дня 3-го марта, року 1658.

Вашому царскому величеству во всемъ поволные слуги и вѣрные подданцы Іоанъ Выговский, гетманъ, в Войскомъ вашего царского величества Запоровкимъ.

Подлинникъ писанъ на одной сторонѣ большого листа бумаги, который былъ сложенъ пакетомъ и запечатанъ войсковою печатью на красномъ воску подъ кустодією. Хранится въ Моск. Архивѣ Минист. Иностр. дѣлъ.

LXIV.

Письмо короннаго гетмана Станислава Потоцкаго къ Волинскому каштеляну Беневскому. Изъ Сокала, 1658 года, 7 апрѣля.

Jasnie wielmożny mci panie Wołynsky, moy mci panie y bracie!

Dziwno mi temu bardzo, że żadney dotąd od wnci m. m. p. nie mam wiadomości z terazniejszego z Teterą congressu. Zaprawdę długo wm. m. p. przy sobie zatrzymujesz sekret, który expedit, abym wiedział wczesnie, żebym ex re et necessitate mogł commode disponować ruszenie y insze rationes woyska. Czekam tedy na prędką o wszystkim od wnci m. p. wiadomość y żeby nie mieszkala y nie zwłoczna była, pilnie o to proszę. A że xiężna imsc p. kanclerzyna Litewska, iadąc na rezydencją do Ołyki, potrzebuie załogi, i zem różnie rozesłał dragonią, proszę, abyś wm. m. p. z będących u siebie piętnastu wypuścił, ktorzy by zostawali w Ołyce; wszak iak kiedy wm. p. potrzebować będziesz, gdy przyidzie dragonia, supplebo numerum wnci m. m. panu pozostałych. Przyiazni zatem wnci m. m. p. powolne moje służby zalecam. Z Sokala, 7 aprilis, 1658.

Stanęło było między nami, że tu więcej nie miało bydz chorągwi; ale że krol jmc ordynował na Wołyń woysko Litewskie y imc p. wda Wileński pisał do mnie, żeby musiał iść do Żmudzi, zatym nasza conjunctia rozerwać by się musiała. Trudnom mogł w tey mierze negare tego, czego y wola pańska, y publica requirit necessitas.

Wnci m. m. pana życzliwy przyiaciel y sługa powolny Stanisław Potocki, w. K. h. w. k.

Оригинал из Славутскаго архива князей Сантушковъ.

LXV.

Письмо Андрея Лещинскаго, архиепискупа Гнѣзненскаго, къ королю. Изъ Скерневиць, 1658 года, 11 апрѣля.

Naiasnieyszy krolu, panie moy miłosciwy!

Jmć p. woiewodzie Derpski, wnuk moy, mając załogi kozackie w Korezczynie, aby się uchronił wszelakiey suspiciey, stał do Wyhowskiego tego towarzysza, który iedzie do w. kr. mci, p. m. miłosciwego, prosząc o sprowadzenie tych załog. Jakosz non infelicer, bo Wyhowski zaraz tam posłał szwagra swego Teterę, tak żeby weyrzał w krzywdy tamże poczynione, iako tesz żeby załogi zprowadził. Jako iest inclinatus Wyhowski y Tetera do pokoju z w. kr. mcią, wyrozumiesz w. kr. msć z listow imci p. Wołyńskiego, także y z relaciey towarzysza tego. Ja życzyłbym, aby zagrzać ichmsciow pp. hetmanow, żeby co prędzey admoveant manum commissiey y tractatom z kozakami; bo ta rzecz, a zatym y nostra salus, in celeritate consistit. Więc że y to wyrozumiewam, iako Moskwa propendet do pokoju y tractatow z Szwedami, aby wszystkie siły swoje na nas obrociła, jakom iusz o tym pisał; rozumiem, aby omnes ineantur rationes zawarcia prętkiego tractatow z Szwedami, żebyśmy tym liberiores byli przeciwko Moskwie. Z Tatarami także expedit ligę accelerare. Całuję zatym rękę w. kr. mci, p. m. miłosciwego. W Skierniewicach, die 11 aprilis, 1658.

Waszey krolewskiey mci, pana m. młciwego, wierna rada y uniżony sługa Andrzej z Leszna, arcybiskup Gnieznienski.

Оригиналъ изъ библиотеки К. Свидзинскаго, собранія О. Навицка.

LXVI.

Письмо Беневскаго къ Литовскому гетману Павлу Сапѣгѣ съ убѣжденіемъ не придвигать польскихъ войскъ къ Дубну, такъ какъ это можетъ повредить начатымъ мирнымъ переговорамъ съ козаками. Изъ Полонной, 1658 года, 13 апрѣля.

Jasnie wielmożny mci panie woiewodo Wilenski, moy wielce mci panie y przyiacielu!

Przymusza mnie ratio publici boni iako nayeżesiey w. m. m. pana listownie compellandi. Wziąwszy bowiem wiadomość, że w. m. m. p. ex dispositione i. kr. mci półki sćiągac raczysz pod Dubno praetextem commissyiey, posyłam persuadiąc przez całość oyczyzny, aby to nie było, s tych ratij: pierwsza, yż ten ordinans i. kr. mci p. m. m. stanął ad male narrata, bo kozacy sami mieli dać znać o czasie, na co czekać omnino potrzeba, y wiem, że i. kr. m. za informacyą moją, którą posłałem od p. Tetery, ynakszy przyszle ordinans y turbować by się tym musiał, gdyby półki pod Dubno sćiagnione były. Więć y ten graek, ad cuius informationem ta wzniecona nullo fundamento commissya, ieszcze iest we Lwowie, ani ustney, ani listowney dotąd Wyhowskiemu ieszcze nie uczynił rellatii. Druga, że to wprowadzenie woyska pod Dubno simpliciter contra mentem Wyhowskiego, przez Teterę declaratam, stanęło by, ktory woysko quidem pogotowiu na kwatyrach mieć persuadował, ale go sćiągac do obozu tak prędko, a ieszcze ku Horyni, omnino nie życzył, a to propter commotionem plebis, ktora nieomylnie tym by się musiała zgorszyć. Gdy tedy w klar (sic) przestrzegam, że ieszcze dla kommissey nie trzeba woyska sćiągac, sequitur, że za sćiagnieniem pułkow pod Dubno spodziewać się pewney diffidentey kozackiey, zwłaszcza gdy się przeciwko postanowieniu z Teterą to stanie. A zatym res Moscoviticas stwierzimy, a to, co się dość

znaczno zbudowało, obalimy.—Podstąpiwszy pod Dubno, gdy commissyey nie będzie,—iako woysko obrocic? Bo że go tam susten-tować w zgłodzonym koncie nie podobna, y stać w iednym mieyscu omnino trudna, przyszło by albo za Horyń woysku, albo czatom pozwolić, co by było pacta rozerwać y ultro lacesere hostem, inclinatum in partes nostras; albo znowu cofnąć nazad woysko, nie wiem z jakim tak woyska, iako y Rzpltey pożytkiem. Jesli tedy wm. m. pan mieć raczysz secretum consilium opportune invadendae Ukrainae y iesli iest modus bez traktatow przywiesć to ad obedientiam, racz szczęśliwie progredi: nie tylko non detineo, ale votis accedo. Ale iesli zaczętymi przez mię praktikami y podług życzliwosci Tetery należało by ten pokoy konczyć, to iuż wyraźne moje przesyłam sensum, że wszystkie moje staranie wprowadzenie pułkow pod Dubno nie tylko pomiesza, ale cale zruiniue, y prędzey się gości spodziewać, niżeli czas każe. Rozumiem, że wm. m. p. nie będziesz chciał apertum meum fastidere candorem y cokolwiek uczynić będziesz raczył, mnie po staremu zawzięta z wm. m. panem continuandae correspondentiae manebit obligatio. Wszak in rebus magnis sufficit bene voluisse. Moie zatym posługi pilnie łasce wnci m. p. oddawam. Datum w Połonney, die 13 aprilis, 1658.

Rozumiałbym woysko do powrotu p. Tetery na kwatyrach zatrzymać, lubo nieco chorągwij, nie turmami, ale pojedynkiem wprowadzić także na kwatery za Styr, aby przecie za trzy mili Horyni nie dochodziły. Ktory p. Tetera prędko się do mnie powrocić obiecał, o czym z drogi mam list od niego.

Wmci m. m. pana życzliwy przyjaciel y sługa powolny S. K. Bieniewski, k. W. s. B.

Оригинал из Славутского архива князей Санушко.

LXVII.

Письмо литовскаго польнаго гетмана Вицентія Корвинъ-Госѣвскаго къ Волинскому каштеляну Беневскому съ просьбою сообщать ему нужныя свѣдѣнія о дѣлахъ политическихъ. Изъ Бреста, 1658 года, 19 апрѣля.

Jasnie wielmożny mci panie kasztelanie Wołyński, moy wielce mciwy panie y bracie!

Pod bytność moią u imci p. hetmana w. W. X. Lit. w Brzesciu, zdarzyło się czytać listy wmcі m. p. do imci p. woiewody pisane, o negotiatiey swoiey z kozakami oznaymuiące. Poniewasz tedy y ia mam od i. kr. mci commissionem w rzeczach, spólnemu dobru użytecznych, z Moskwą znosić się iako nayczęsciey, przeto interest y mnie, iako socio bellici consilii, takowe z pocztą do imci p. woiewody idącą od wmcі m. p. odbierać przestrogi, z ktorych gdy będę informatus, ostrożnie począwszy, snadno wszystko pomyslnie z upodobaniem powszechnym skonczyć będę mógł. Proszę tedy, abyś mnie nie miał z potrzebnemi wiadomosciami. Jezeliby zaś co occurerit arcanum, tedy cefrą do imci p. wdy pisanych listow racz mi wm. m. p. communicare scienda. Czekaiąc zatym łaskawie certitudinem de statu rerum tam że toczących się, braterskiey łasce z moią oddawam się powolnością. Z Brzescia, die 19 aprilis, 1658.

Wmcі m. pana życzliwy brat y sługa powolny Wincenty Korwin Gosiewski, podskarbi wielki, hetman polny W. X. Litewskiego.

Оргиналъ изъ Славутскаго архива.

LXVIII.

Письмо Тимофея Носача, обозного Войска Запорожскаго, къ каштеляну Беневскому съ благодарностью за освобождение изъ плѣна козака Чечеля. Изъ Корсуни, 1658 года, 29 апрѣля.

Jasnie wielmożny mci panie kasztelanie Wołyński, mnie wielce mciwy panie y przyjacielu!

Pisanie wielmożności waszey, m. m. pana, doszło mnie, w ktorym, odzywając się z powolnością swą, raczysz przyjacielską nawiedzać y ku pospolitemu dobru pokoju świętego prowadząc, co by należało, starania swego przykładać. Ja z moiey życzliwości ku oyczyźnie sprzyiać dobrego namniey nie odmawiam, ale owszem mego przykładać będę starania. Pod czas bytności wielmożności waszey m. m. pana, w kraiach naszych roku przeszłego, raczyłeś submisie na prosbę moią, kozaka nazwanego Czczela, w niewoley tam zostaiącego, uwolnić; iakoż cale trzymam o nieodmiennym ku mnie wielmożności w. affeccie y staraniu w odszukaniu kozaka pomienionego z znaną w tey mierze łaską, wielmożności waszey m. m. p. uniżonemi usługami memi każdego czasu winien będę zawdzięczać, z ktoremi na ten czas nieodmienney przyiazni wielmożności w. m. m. pana y łasce pilnie się oddaię. Dat w Korsuniu, 29 aprilis, 1658.

Wielmożności w. m. m. pana we wszem życzliwy przyjaciel y uniżony sługa Tymosz Nosacz, obozny.

Оригиналъ изъ Славутскаго архива.

LXIX.

Письмо коронного гетмана Станислава Потоцкого къ Вол. каштеляну Беневскому съ сообщеніемъ слуховъ о низложеніи съ гетманства Ив. Выговскаго. Изъ Сокаля, 1658 года, апрѣль.

Wielmożny mci panie kasztelanie Wołyński, moy mci panie y bracie!

Respons od xięcia i. mci p. strażnika koronnego, in negotio urazy wm. m. pana dany, (dsyłam wmci p., z ktorego informujesz się wm. m. m. pan, że się iustificuie, że o żadney przeciw wmci nieprzyjazni nie myśli. Aże mi tam znać daię z Kamieńca, że Wyhowski degradowany, że suffectus in locum iego Chmielnitzenko, że na Wyhowskiego kozacy mają pilne oko, y że Puszkarenka do cara wyprawili hoc nomine, co z nim czynić każe; luboć ia tym wiesciom wiary ieszcze nie daię, poki od wmci m. m. pana in simili nie obaczę do siebie pisania; iednak że mi w ten że sens piszą notam z Wołoch, pilnie upraszam, ieslibyś w. m. m. pan miał iaką kolo tego wiadomość, abyś mi communicował. Na co czekaiąc, przyjazni w. m. m. pana oddaę się. Z Sokala,—aprilis, 1658.

Wmci m. m. pana życzliwy przyjaciel i sługa powolny Stanisław Potocky, w. kr. h. w. k.

Оригиналъ изъ Славутскаго архива.

LXX.

Письмо гетмана Ив. Выговскаго къ Волинскому каштеляну Беневскому. Изъ Чигирина, 1658 года, 5 мая.

Sam wmc m. m. pan swiadkiem iestes widocznym, iako my tenaces armisticii zostaiemy, żadney dotąd naruszenia onego nie dając ansy; owszem około animadversyi na violatorow mamy pilne staranie, żeby to, quod sacrosancte postanowiło się, nie było illicito ausu nałomano od żadnego z strony naszej. Z czego spem sumimus, że y od w. m. pana do czasu wyscia naszej umowy abstinebitur od zaczepk, ile kiedy w. m. mł. pan popieczętuiesz, iako ten, ktory tak dobrych rzeczy byłeś plantatorem. Plura recondet wmc m. m. panu pan Theodozy, iako człowiek virtutis probatae, gdy listowną ode mnie oddając visitę, będzie w rozmowie z w. m. m. panem. Ja tylko pro colophone kładę, że iezeli ktory czas do dalszych rzeczy traktowania był nad terazniejszy przedniejszy, przyjemniejszy y pogodniejszy. Hoc tantum desideratur, aby absit haec opinio w. m. p., abyśmy mieli adacti necessitate zaciągać; raczey tym o naszej daiemy wywod propensij. Gdyż iesliby terazniejsza miała praetermitti commoditas, długo by obiegać trzeba, nim taka przyswieci gwiazda. Wiem, że y car i. m. ambit o pokóy z królem i. m. y dla tego ż wielce haesituie, iezeli non inflabit spiritus praesumptionis; iednoż hoc memorandum, quod sermones illorum super oleum, et ipsi sunt iacula. Dosyć ze mnie, że quod amica dictat conscientia, praecaveo; ale y o sobie upewnam, że nie z żadney to czynię, co radzę, potrzeby. O inszych rzeczach temu ż panu Theodozemu zleciwszy, samego siebie pristino commendo amori y łasce braterskiej. Data w Czehyrynie, die 5 ma, 1658.

Wmci młciwego pana cale brat zyczliwy y sługa Jan Wyhowski, hetman Woyska Zaporozkiego.

Современная копія изъ библиотеки К. Свидзинскаго, собранія О'Нацевича.

LXXI.

Письмо Выговскаго къ тому же Беневскому съ выраженіемъ безпокойства по поводу сбора кварцянаго войска подъ Дубномъ. Изъ лагера подъ Голтвой, 1658 года, 15 мая.

Adacto potrzebami popolitemi, przyszło mi za Dniepr uczynić drogę, gdzie będącego poscigła mię certitudo od pogranicznych naszych pułkownikow, iakoby ductu ichmsciow pp. hetmanow, a snać et autoritate w. m. m. pana, miało się pod Dubno kupić woysko kwarciane, quo animo y iakim zamysłem—zgoła nie wiemy. To tylko znamy do siebie, że z obu stron w umowie naszej, iuramento sacrosancto potwierdzoney, staneło było, do czasu pewnego zpokoynie z sobą mieszkaiąc, słowa sobie dotrzymywać y w żadne nie wchodźć nieprzyiazni.—Quod et fideliter praestitum z naszej strony, że o żadney do siebie nie znamy dotąd winie, przez którą byśmy do naruszenia armistitium mieli dać anse. Wszakże y o wm. panu statecznie trzymamy, że ten zawod woyskowy od wszelkich zechcesz arcere incursyi, miawszy od nas wszelaką przyiazń y zachowanie. Luce clarius, żeśmy y p. Teterę dla uprzątnienia wszelakich differentij byli wyprawili, dawszy mu zupełną wladzę na swawolnych gartach za najmniejszym dowodem animadvertendi. Ale y teraz albo tego, albo iemu podobnego wyprawimy, na tą go ordynowawszy funkcją postrzegania z naszej strony bezpieczeństwa, bylebyście y wm. m. pp. chcieli nas eadem tractare huma-

nitate, poniechawszy z nami przed wyściem umowy naszej wszelkiej nieprzyjazni. Inaczej bowiem, ieslibyscie wm. m. pp. umknąć nam nad swoy swyczay mieli słowa, przy Bogu samym zostanie za to pomsta; iednak y my o obronie naszej niewinności będziemy przemyślali. Czego nie rozumiemy, abyś nam w. m. m. pan, bywszy evictorem w tey mierze, miał to wyrządzić. Umyslną tę listowną naszej szczerości posyłamy contestatią, prosząc, abyś nas prędkim w tey materji obesał responsem. Tym czasem woysko y ichm. m. pp. hetmanow verbi dataeque fidei upomniawszy, zalecamy się za tym iako naypilniey łasce wmcı pana. Dan w taborze pod Hołtwą, die 15 maj, 1658 anno.

Jan Wyhowski, H. W. Z.

Современная копія, стисанная рукою Беневскаго, изъ библіотеки К. Свидзинскаго, собранія О. Нацевича.

LXXII.

Письмо короннаго маршала Юрія Любомирскаго къ Беневскому съ выраженіемъ мнѣнія о необходимости заключенія мира съ Шведами, чтобы сосредоточить военныя силы для приобрѣтенія Украины. 1658 года, 16 мая.

Jasniewielmożny mci panie kasztelanie Wołyński, mnie wielce mci panie y przyiacielu!

Praca wmcı m. m. pana w tak wielkiej negotiatiey, z ktorey salus oyczyzny dependet, iako iest tanto sumptus et periculi probata impendio, że wszystkich ku wm. m. panu obligat et adstringit do wdzięczności; tak mnie iednego nie snalazła tak ingratum, abym iey suum decus przyznawać nie miał. Y owszem, w czymem wmcı m. panu przestrogi dał, iako to èo zelo y tym uczynił życzącego

affectedu celem, żeby ta transactia, którąś w m. p. zaczął, pożądaney coronując oyczyzną skutkiem pacificathey, oraz peractae feliciter operae przysługę, imieniu w m. mego m. pana connectar y sławie; tak na swoim da P. Bog mieyscu racz sobie w m. m. pan ze mnie obiecywać eum testem, że powinne tribuam przyznanie, co w m. m. panu za wdzięczność publice od całej Rzeczypospolitey, co privatim od każdego debitor. Consideracyi moich, w mci m. p. wypisanych, wszystko to iest mens y vis, że iestem tego rozumienia, aby ze Szwedami pokoy omnino był uczyniony, a wszystkie vires, ktorych na tamte stronę naywiększą część oderwano, tu były unitim na tę obrocone scianę. W mci m. panu przyznać każdy musi, żeś wiele uczynił negotii, wiele prudentia sua sprawił, żeś ad Rempublicam Wyhowskiego y Teterę, naywiększe y naypierwsze przeciągnął kozakow capita. Y niechybnie, kiedyby do tych początkow efficacibus medijs od nas cooperować chciano, a nie in imaginariis ideis fundowano rzeczy, moglibyśmy się prędko, przy łasce Bożey, bonum pacis y szczęśliwego oyczyzny spodziewać się s tey sciany uspokojenia. Ale dwor eo felici w mci m. pana ingressu abutitur, bo iest tak mocną, iakoby rzetelnego pokoiu ubezpieczony wiarą, że na tę stronę nietylko żadnych non parat arma, ale y tych, co trochę iest, umnieysza, ku Prussom odrywa, omnem vim na iedno priwatne fortec destinując dobywanie, a tu prowincie, narody giną. Litwa y Ruskie kraie oborientibus periculis na zgubne imie zostają puszczone. Kiedybyśmy, rebus od Pruss pacatis, tu woyska obrocili wszystkie, co teraz obstinata przy zasmakowanym Septemtrionie plebs per obsequii gloriam do Rzpltey detrectat przystąpić, mnie się zda, że tym modelem wiele by Wyhowskiemu przybyło pomocy ulęknionych inducere do uczynienia tey accessyey. Y choć pisze, że durae cervices rad obaczę, iezeli zemkniętych metus woysk nie zmieńczy et inflectet uporu, ale iesli tak odsłoniemy y exarmujemy te kraie, haereo w niemałym powątpiewaniu, aby y sam Wyhowski tak był nieostrożny y bezrozumny szczęścia y bezpieczeństwa swego prostitutor, żeby go miał super

caducum reponere parietem, widząc nas niczym nie wspartych, widząc na tyle stron rozerwanych. Sameć to Wyhowskiego wydawiają tractatij, że tę accessią do nas dla tego czyni, aby securitati consulat; bo u Moskwy y kozakow metuunt capitibus suis y z Teterą, będąc nietylko bez władzy, ale invisi et in periculo possiti. Dla tego nam radzi pacisci ze Szwedami, pacisci z Moskwą; życzy, żebyśmy Tatarow lubo subdolam przecie iakokolwiek conservowali societatem; życzy, żebyśmy gospodarow obudwu mieli amicos. Na coż nam tyle firmari potentiis życzy? Znać, że niewiele y swoiey y naszey ufa mocy; preparuie tedy, aby Corona reddatur segura, żeby potym pod tak assekurowane mieli dokąd y z Teterą transire refugium. To tak ieden Wyhowski upatruie tot fulcimentis wesprzeć securitatem swoie. A my na iedney zle formowanej, lekkiej, płochey kawaleriey obroną tych kraioy y conservatią funduemy, bez armaty, bez piechot zostawamy! Dwoma dywizyami, tak nadwątlonemi y zmniejszonemi, z ktorych do Pruss tak wiele oderwano ludzi, w ktorych nie roboris, nie gravioris arma, tylko trzy chorągwie usarskie, i te bez kopij mamy—moli gentium, tak wielkim, mocnym, ognistym woyskom Moskwy y kozakom oprzeć się? Jakom tedy w listach wyższych do wnci m. pana pisał, tak, y teraz constanter mego trzymam się intentum: racz w. m. m. p. persuadować dworowi, aby w Prusiech pokoziem ze Szwedami konczono, a tu unitis agamus viribus; pokazać że y to, co dotąd prudentia w. m. m. p. transactum na Ukrainie, y co więcey et solidius in rem oyczyzny transigi może, potrzeba aby arma stabiliant, bez ktorych ia się przyznam, że będę miał pro miraculo, iesli do nas narody accedent.—Kończę, dziękuiąc bardzo w. m. m. p. za tę confidentią, ktorą mi w częstych oswiadczasz conferentiach, a wielce proszę, abys wszystko, co w. m. m. panu actus przyniesie negotii, niebawnym communicować iako nacyzęsciey chciał znoszeniem się; gwoli czemum y poczty napomnieć kazał, aby z nich nic nie było morae w przętkiem należących wiadomosci przenoszeniu, z ktorych tylko samych od w. m. m. p. dependemus z imc panem wdą Krakowskim w dalszym bellici pro-

gressus poprowadzeniu. Powolne zatem pilnie w. m. m. panu odda-
wam usługi moje.

Wmci m. pana życzliwy sługa Jerzy Lubomirski.

W Dombrowie, die 16 maj, 1658.

Оригинал из Славутскаго архива.

LXXIII.

Письмо Павлочскаго полковника Михаила Суличича къ Кіевскому воеводѣ Андрею Бутурлину объ измѣнническихъ замыслахъ гетмана Ив. Выговскаго. 1658 года, 18 мая.

Божию милостю великого государя, царя и великого князя Алексея Михайловича, всея Великия и Малыя и... Росіѣ самодержца, тобѣ воеводѣ Кіевскому Андрею Васѣлѣвичу Бутурлѣну, приятность наша его царскому величеству и тобѣ.

Видячи мы, же безъ волѣ насъ, полковниковъ, гетманъ Иванъ Виговскій орду, то есть врага Креста светого, на христіанство все православное затагъ, яко видимо, же и в неволю подаль, и тежъ не меньшая, же неприятель нашъ давнихъ лятъ тѣшачи и... вѣдомостю гетмана нашего на насъ готовъ и наступуетъ, хотечи насъ силою в руки взявши всѣми силами з ордою и с... на его царс. велич. и на здорове его важить; любо гетманъ нашъ... лятъ его царскому величеству, але заховай Боже, жебимъ мѣлъ... неприятелемъ Креста светого мирить, а его цар. велич. вра... быти не хочу, видячи, же гетманъ нашъ хитростями своими затагъ орду и зноситя в Ляхами, хотячи насъ всѣхъ в неволю все православіе подать. Можете вирозумѣти писане мое... его цар. величест. пилно постаравши ознайковать, яко ратоваль... христіанство православное, и тепер если где отъ люд. его цар. велич. на пограничу, Пушкару ратунку даль, жеби от орди... якъ могъ

оборонить христіянство все, Господа Бога про... и жадаеть, абы цара его велич. за пана собѣ мѣти, бо зас тие Ляхи наступують на насъ изъ ордою, взявши и насъ в руки, на... цар. велич. яти. Якъ би могли, жебисте о неприятелевѣ... который насъ... Пушвару знати отъ себе дали. Я, будучи на пограничу, зане войско не можетъ постеречи... того, же зрада великая на его царское величество и на христіянство православное... Аньдрѣй Васѣлѣвичъ, пише его царскому величеству знати давай о той зрадѣ гетмана нашего. Его цар. величеству жичу... добра и тобѣ, воеводѣ Киевскому Аньдрѣю Васѣлевичу, поклонъ мой отдаю. Писанъ в... мѣсяца мая 18 дня.

Мих... Суличичъ, полков...

Подлинникъ писанъ на полулистъ бумаги, который былъ сложенъ пакетомъ и запечатанъ небольшою печатью на красномъ воску подъ кустодією. Хранится въ Московск. Архивъ Минист. Иностр. дѣлъ.

LXXIV.

Письмо гетмана Ивана Выговскаго къ Вол. каштеляну Беневскому съ убѣжденіемъ удержать польскія войска отъ вторженія въ Украину. Изъ лагеря близъ Полуозерья, 1658 года, 20 мая.

Zawsze ia potrafiam w to, iakobym najlepiej mogł usłużyć jego kr. mci, ile moja udolność znosi, ku pospolitemu pożytkowi nawodząc rzeczy; a teraz, miasto wzajemney szczyrosci, iako mamy wiadomość, woyska na nas gotują, grożąc nam przez swe uniwersały niektorzy z pp. szlachty niedługim Ukrainy władaniem. Mnieszsa by to, z kilka tysięcy wpadłszy, uczynić co szkody victoria; a napotym by się już roziałtrzone takim zadatkem nigdy nie

nawrociły serca. Lepiej tedy myślić o dalszym ugodzeniu bez wszelakich zaczepiek, niżeli by w nowe zachodzić iednaniny, przez te małe pomieszkanie pomiędzy nami tak znaczny mając przystęp y nadzieie o ziednoczeniu. Wielce tedy prosimy wnci m. m. p., abyś woyska swoje chciał według słowa rzeczzonego wściągać od incursij; gdyż ia mam umysł, iakobym wszystką Rzpltą moją ukontentował pieczęą, przywiodszy nasze kraie do słuszney combinacyi. Jnaczey bym pewien był niełaski Bożey, kiedybym jego kr. miłości nie miał dotrzymać życzliwosci. Jedno tylko nade wszystko amplectendum, abyśmy językiem y poselstwy, nie szablą ani woyskiem, z sobą contractowali. Zalecam się zatym iako naypilniey łasce wnci m m. pana. Z taboru z pod Połezierza, die ut supra.

Swą ręką to przypisał: Posłałem dawno Teodozego Tomkiewicza, Lwowianina, do wnci m. m. pp.; dziwiuję się, że do tych czas w tamtych kraiach go niemasz.

Wnci m. m. p. cale życzliwy przyjaciel y sługa Jan Wyhowski, hetman.

Современная копія изъ библиотеки К. Свидзинскаго, собранія О. Нащокова.

LXXV.

Письмо Павла Сапѣги къ Станиславу Боневскому. Изъ Расны, 1658 года 26 мая.

Jasniewielmożny mci panie Wołyński, moy mci panie y przyiacielu!

Ponieważ nie przybył do wnci m. m. pana w święta, iako obiecał przybydź, Tetera, a przecie nie dał wiedzieć, co go zaba-

wiło, obawiać się słusznie możemy, żeby to zamilczenie dla rady, którą 7 presentis mieli mieć, zachodzić go miało, albo postrzeżony y w słabych będąc siłach swoich, hetman intencie swoje y expectacie nasze zawiodł, albo sam uwodzi, iako się to dzieie dotąd z nami infortunio et fato credulitatis nostrae, że imc p. wda Krakowski pomykać począł woysko, a przecie wnci m. m. p. videtur, żeby nie nacierać bardzo in spem ulteriozem skutkow lepszych expectatiew tej naszej. Nie wiem, iako woyska koronne y W. X. Litewskiego y na krotkim czasie w iednym miejscu przydzie zatrzymać; ale y w Ukrainę się na gotowość taką przy protekciew carskiej będącą odważać, nie wiem iako consultum; zwłaszcza żeby to iuż było co poczynać z wzruszeniem armisticiew, ktore nam może ziednać słuszny z carem Moskiewskim pokoy, przez obiecana, o którą recenter car agebat u kr. imci, commissiie. Już tedy, iako nie powetuiemy straty czasu opuszczonego, w ktorey myśmy się sami potarli i woysko nagłodzili per angustias consistentiew przeszłej; tak interest iako nayprędzey co pewnego wiedzieć, iesli wnci m. m. p. przez wyprawionych szpiegow będziesz miał słuszne relatie. Ale o to proszę, abyś wnci m. m. p. częsciew raczył dawać wiedzieć, zażywaiąc poczty, bo y w tem informare było dawniey trzeba, coś teraz pisał o nieprzybyciu Tetery y że zaszło takie silentium. Oddaę się zatym łasce wnci m p. z służbami memi. W Rasney, maia 26, anno 1658.

Proszę wnci pana, abyś mnie oznaimił pro confidentia de statu od Ukrainy y o starszym w Woysku, iako mu się powodzi: bo mnie siła na tem zależy, żebym sam sobą mógł za czasu w sprawach Rzepltey uważwszy stanować, y na wszystkie strony pilne oko y straż mieć; bo się obawiać trzeba od Xięstwa Litewskiego sąsiada.

Wnci m. pana brat życzliwy y sługa Paweł Sapieha, w. h.

Оригиналъ изъ Славутскаго Архива.

LXXVI.

Письмо Беневскаго къ королю о рѣшительной склонности Выговскаго къ польскому подданству. 1658 года, 7 июня.

Najasniejszy miłosciwy krolu, panie, panie moy miłosciwy!

Nie zawiodłem się na moiej w Bogu ponoszoney nadziei, który tę naszą tęskliwą remorę nagradza znacznie. Dnia dzisieyszego p. Theodozy Thomkiewicz, który niedawno był praecursor do w. kr. mci, p. m. młciwego, dobrej nadziei, teraz już z rzetelną jedzie declaratią wierney p. Wyhowskiego submissiey. A że na tym wszystka res, aby krol Szwedzky wtargnieniem, strzeż Boże, do Korony nie uczynił iakiey confusiey nowey, tego ż p. Theodozego wysyła p. Wyhowski do krola Szwedzkiego, persuaduiąc, aby się z Koroną ugadzał, czego iesliby nie uczynił, aby wiedział, że Woysko Zaporozskie przy w. kr. mci, iako własnym panu swoim, przeciwko nieprzyjaciółom wszystkim mocno stawać będzie. Jakoż takowa legatia ze wszystkich stron iest w. kr. mci, p. m. młciwemu, y wszystkiew Rzpltey potrzebna, w ktorey aby omieszkania iakiego nie było, wysłałem przed p. Theodozym, aby tym, którym poydzie goscincem do Warszawy, konie wszędzie zastawał gotowe. Rozumiem tedy, że w. kr. mc, p. m. młwy, takowey pracy cooperatorem łaską swą pańską oswiadczyć raczysz, osobliwie zaś temu samemu panu Theodozemu, na ktorego nie zawiodłeś się w. kr. mc., p. m. m., życzliwości y wiernosci, y namniey nie wstyd, zem tak wielą listow wysoką onego w. kr. mci zalecał cnotę. Ci y tacy ludzie godni w. kr. mci y wszystkiew Rzpltey łaski; same za niemi peroruią opera. Upadam zatym do nog w. kr. mci, p. m. m., życząc, aby majestat pański post tot rerum vicissitudines dał tandem pod nogi w. kr. mci wszystkich nieprzyjaciół.

W. kr. mci, p. m. młciwego, wierna rada y podnożek uniżony
Stanisław Kazimierz Bieniewski, k. W. s. B.

Z Jzby, die 7 iunij, 1658.

*Собственноручное письмо Беневскаго из библиотеки К. Санд-
зинскаго, собранія О'Нацевича.*

LXXVII.

Письмо Беневскаго къ королю съ изложеніемъ наиболѣе суще-
ственныхъ пунктовъ письма, полученнаго имъ отъ Выговскаго, и съ
приложеніемъ проекта письма, какое король долженъ былъ послать Вы-
говскому. 1658 года, около 15 іюня.

List ten, który posyłam, meretur w każdym punkcie słuszney
uwagi. Te są specialia w niem: Jż wielu starszyn oderwał in par-
tem w. kr. mci, p. m. młwego, y iuż tylko jungendarum dexterarum
urget accelerationem. 2-do: Że ordinował Teterę cum absoluta po-
testate, scilicet tego Teterę, który absolutissime iest wiernym w.
kr. mci y który capitulatie zgody ze mną umowił y podpisał w
Międzyrzeczu. 3-tio: W tych słowach: „tego tylko potrzeba“ daie
ad intende, quid velit, to iest, żeby on y dom iego łaski w. kri
mci, p. m. młwego, był securus; gdzie notandum, że nie wspomina
kozaków, y tu figmenta haereticckie Niemiriczowe refutantur, że
in scio Wyhovio w iego się głowie urodziły. 4-to: Że carską przy-
jazń ejurat tam dira maledictione. 5-to: Że condiciones ponit: „Jesl.
mnie w tym, czego sobie żądam z drugimi, satisfiet“. Czego żą-
da, wiemy. Nie pisze, „ze wszystkimi“, ale „z drugimi“
to iest z temi starszemi, ktorých, iako obiecał, in partem
w. kr. mci a Septemtrione przeciagnął. Na ostatek cale się decla-
ruie, że z nami y z Tatarami gotow na Moskwę, y o przyjazni
tatarskiej upewnia. Ten list meretur custodiam secreti; także y

Tetry pospiechu nie głośić; ia incognito z nim zbiegę, nie czynią o niem żadnego pogłosku, z iakiem iedzie, gdyż idzie o cara Moskiewskiego. Więc y ten list rozumiałbym, aby etiam in consilio nie wszystkim pateat.

Listy od w. kr. mci, p. m. młwego, y od krolowey ieymci tak do Wyhowskiego od oboyna, iako też do samey od krolowey ieymci, p. m. młwey, iako naypilniey posyłać do rąk moich. A żeś w. kr. mc, p. m. m., nie zawiodł się na moiey życzliwey radzie, gdyż przez mie kartkę ręką swą pańską przesyłał Wyhowskiemu, którą ia kładę pro fundamento optati successus; proszę y teraz, racz w. kr. mość, p. m. m. acquiescere perswasij moiey, a ręką swą osobno kartkę napisać tą formą:

„Panie hetmanie Zaporozski! Wypisać nie możemy, iako z wdzięcznością wiernosci twoiey ku nam przyjmuiemy inclinacją, gdyżmy się nie zawiedli na tym wszystkim, cokolwiek nam przez p. Wołyńskiego, confidenta naszego, deklarowałeś. Gdy tedy widzimy stateczną wiernosci twoiey ku nam y oyczyźnie swey wiarę, iako przyznawamy, że raro exemplo starożytnosci swoiey nam należyta w oczach swiata wszystkiego wyswiadczasz obligacją, tak nie możemy tylko serce nasze krolewskie cale też do wiernosci twoiey obracać, nas y oyczyznę wszystką obowiązuąc do należytego wiernosci twoiey y domowi wszystkiemu odwdzięczenia. Ani tedy iuż w. t. powątpieway o naszej łasce nie tylko przeciwko sobie, ale przeciwko wszystkim, ktorym tylko bene vis, do ktorey gravitate meritorum słusznie zasłuzyłeś praeminentią. Y to wszystko, cokolwiek z p. Wołyńskim stanowisz, upewniamy, że my y Rzplta ratum habemus. Wszystkie insze przyiazni cale u nas w. t. superant merita, y to, co nam de Septemtrione piszesz, nieomylnie iuż w. t. miey od nas approbatum, że za zdaniem w. t. iść gotowiśmy. W zakładzie pewności łaski naszej nie tylko słowo y ręka nasza krolewska, ale też jusjurandi religio, którąmy oyczyźnie obligowali, którą presenti w. t. wyswiadczamy. Naostatek, do nas będzie należało w. twey nieprzeplaconą cnotę swiata wszystkiemu in sera pos-

teritate podać exemplo, wszelaką w tey oyczyźnie zdobiąc praementią y fortunami. A iako w. t. życzysz jungere dexteras, tak żądamy, abyś, uważając aquilonis progressum, accelerował, a my, celo teste, w. t. nie zawieziemy“.

Lubo by się nie zdał komu ten list, w. kr. m. chciey sequi consilium meum, y nie głosząc o tym tak, iako było pierwey, in silentio napisawszy, przesyłać do mnie iako naprędzey. Theodozego greka sine mora wyprawić do krola Szwedzkiego, cum reliquis na Teterę oczekiwaiąc; a z listami niech mię potykaią w drodze, bo ia poczty na Ukrainie mam ordynowane.

Ja hactenus, iakom w. kr. mci p. m. młgo w Poznaniu pożegnał, nie mogę się doprosić na tak potrzebne expensa szeląga. Więc nie chcąc upuszczać zaczętych rzeczy, com miał trochę substanciey, y tę pofantowałem, y zgoła iesli mię assygnatia od w. kr. mci p. m. m. pewna nie potka, nie mam o czem iachać z Teterą.

Listu do Wyhowskiego y do starszyny ostrożnie pisać tak, aby Wyhowskiego nie podać in periculum clanculariae correspondentiae.

Ten list od Wyhowskiego według nowego kalendarza data 30 maii, przez Kamieniec Podolski przesłany.

Собственноручное письмо Беневскаго, изъ библиотеки К. Свидзинскаго, собранія О'Нацевича.

LXXVIII.

Письмо Бенеvского къ королю съ разными совѣтами относительно Выговскаго, козацкой старшины, Московскаго царя и другихъ политиче-скихъ дѣлъ. Изъ Полонной, 1658 года, 22 июня.

Naiasnieyszy miłosciwy krolu, panie, panie moy młciwy!

Jak pędko doszło mie pisanie od Wyhowskiego, zarazem odsyłam ie do rąk w. kr. mci, p. mego młwego, w ktorым rzetelną iuż w. kr. msc, pan moy młciwy, odbierasz od niego declaratią. Więć gdy y tym listem cale ejurat przyiazni carskiej y declaruie się, yż z tatarami y z nami gotow isć na cara; meo iudicio, konczyć iuż z Ukrainą trzeba y non abuti benignitate Numinis, ktora tak wielkiego w. kr. mci, pana m. młciwego, domieściła szczęscia. Należy na tym, aby ich mość panowie komissarze nie bardzo się kommissią kwapili, by zaś nie wpadły in periculum. A że iakom zrozumiał, wiele iest między nami, ktorzy zasmakowali sobie Sep-temtrionem y życzą sobie, aby niewieskie stanęły propositie. Non dubito, że w. kr. mć, pan moy młciwy, powagą swoią zawzięte a pessimo proposito oderwiesz animusze. W czym wiele mi do pisa- nia suppeditat ratij zelus dostoiensstwa w. kr. mci, pana m. m. y conservandae libertatis studium; parco iednak papirowi, ustnie ut spero compensaturus. A wszakże ostrożnie et secretissime tractować tę inclinatią kozacką expedit y non nisi cale iuż determinatis z Wy- howskim rebus publikować ją. Wszak non desunt modi carskiego wieli- czestwa komplementami uchodzenia, Szwedem interim quanto potentius urgenda complanatio. Ja w moiey nie ustanę powinności, iakoż wys- łałem p. Strzałkowskiego do Wyhowskiego y do wszystkiey starszyny listy moie y imci p. woiewody Krakowskiego dirigowałem, czyniąc to ex sensu samego Wyhowskiego, y prawie co trzeci dzień posyłać będę, upewniając o łasce w. kr. mci, p. m. młciwego. To tylko bardzo nie

na rękę, że residentia w. kr. mci, p. m. młciwego, remota; iakoż smiałbym pokornie persuadować, abyś w. kr. msc, p. m. młciwy, per amorem patriae zbliżyć się lub do Lwowa, lub do Lublina raczył; y seym ten, meo iudicio, słuszniey by we Lwowie albo Lublinie odprawować, ponieważ z tych tu kraio w. kr. mci, p. m. młciwego, gdzie też naznaczony był seym w Warszawie, a potom posłów obranych potykano z unwersałami w drodze, aby nie do Warszawy, ale do Torunia zieżdzali. Ja z Teterą, iako prędko przybędzie, do w. kr. mci, p. m. młciwego, pospieszę, iednak, donec veniat, tu muszę invigilare, bo nie barzo by dobrze było, gdybym się miał alienować z tych kraio w. kr. mci, p. m. młciwego, na ramionach moich wsparła się tey sciany securitas. Tym czasem listy, iako naylepszym komplementem pisane do Wyhowskiego od w. kr. mci, p. m. młciwego, y drugi od wszystkiego senatu, posyłać do rąk moich tym sensem, żeby był on y Woysko pewni łaski w. kr. mci, p. m. młciwego, y Rzpltey, y że to wszystko, cokolwiek ze mną tractatur, masz w. kr. mość y Rzplta pro rato. Także y do starszyny listow posłać ze dwadziescia, bez intitutaty na tytule, a wewnątrz napisać iako zwyczaj: „Urodzony, wier. nam miły“. In summa tak wielkich rzeczy dalsza pożądana expectatio dependet: 1-mo, a custodia secreti; 2-do, w rozumnym cara Moskiewskiego do czasu barzo krotkiego uchodzeniu; 3-tio, in accelerando, iako sam Wyhowski pisze; 4-to, in conciliandis animis, do Moskiewskiego inclinatis. Co wszystko, iako y mnie samego, rzuciwszy pod nogi w. kr. mci, p. m. młciwego, caluję, da Bog, felicem dexteram.

Jmć p. Smolenski ze mną w tych krajach residnie, ex dispositione w. kr. mci, p. m. młciwego, iakoż y ia, widząc potrzebę tey onego residentiey, zatrzymuję go owdzie, abyśmy laborem, który

imminet, partiamur między się. A że nie bez kosztu ta onego owdzie residentia, miłosciwego w. kr. mci potrzeba respectu.

Waszey kr. mci, pana moiego młsciwego, wierna rada y nayniższy sługa S. K. Bieniewski, k. W. s. B.

W Połonney, die 22 iunij, 1658.

Оригинал из библиотеки К. Свидзинского, собранія О Навевича.

LXXIX.

Письмо Беневакаго къ коронному вице-канцлеру, краковскому бискупу Андрею Требицкому. Изъ Полонной, 1658 года, 22 іюня.

Illustrissime et reverendissime domine, dne et patrone observantissime!

Tandem rzecz samą z Ukrainy posyłam y confirmationem tego, z czym Theodozy iachał. Pocieszyciel Tetera według tego listu, ktory posyłam, supplebit omnia. Interim prudentiae wnci m. m. pana należy kierować rzecz ad scopum optatae felicitatis y w takowey concurrentiey inclinatiey od kozakow y a Septentrione uważać, co Reipcae consultius et utilius. Ja rozumiem, że mey życzliwosci panu y oyczyźnie wyswiatczyłem skutek. Więc o to specialiter proszę, aby wszystkie oryginały listow y expeditie Wyhowskiego były chowane; ten ostatni list secretissime, żeby, strzeż Boże, na przepisy nie poszedł, bo by to musiało być ze złem naszym. A że czego się naybardziej boię, muszę wyrazić: per sacra omnipotentis Dei proszę, aby tych listow, a osobliwie tego ostatniego, nie zażywano ad promovendas res moschoviticās, bo za wydanie confidentiey musiał by nas Bog karać. Theodozego greka

expedit do krola Szwedzkiego wysyłać co prędzey, a z conclusią expectandus Tetera. Poczte ordynować ku mnie iako naprędszą, y Lublin napomnieć de diligentia, bo iakoś dificiunt in ea.

Expensa moie czyli negantur, czyli contemnantur, a tuteysze kraie wiedzą o nich y dziwiują się. Jesli podobna tak wielkie machinam movere sine sumptu? Czy lepiej było odbieżyć tak potrzebney rzeczy, bez ktorey daremnie salutem Reipcae kto obiecuie? Przeto ex amore patriae iam się cale pofantował y iuż mihi soli non sufficiar. Jesli tedy moiey z Teterą bytnosci potrzeba, iesli rzeczy Ukrainskich dla mizerney expensy cursum nie każecie mi, m. m. pp., hamować, a zgoła si lucernae opus est, infundite oleum.

Pro secundo, o list przypowiedni na pułtorasta tatarow proszę, którą chorągiew za wiadomością imci p. wdy Krakowskiego mam a prima aprilis.

Za jmc Adamem Białostockim, zięciem oyca metropolity Kijowskiego, z podsędkowstwa Włodzimierskiego obietnicę proszę.

Tandem, iesli merui, dobrodzieju, obacz się na mnie y moim chciey dać mieysce instantiom.

Quo ad publica, referuję się na pisanie do j. kr. mci, p. m. młciwego, gdyż nie zdało mi się tak potrzebnemi morari rzeczoma; zkąd szerzey pisać nie mając czasu, posługi moie iako napilniey łasce wmci m. p. oddaie. Z Połonney, die 22 junij, 1658.

Wmci mego m. pana życzliwy y powolny sługa Stanisław Kazimierz Bieniewski, k. W. s. B.

На конвертъ: Illustrissimo domino, domino Andreae Trebicki, Dei et apostolicae sedis gratia episcopo Krakoviensi, duci Severiae, regni Poloniae vicecancellario, dno et patrono observantissimo.

Подлинное собственноручное письмо Беневоского изъ библиотеки К. Свидзинскаго, собранія О'Нацевича.

LXXX.

Письмо къ королю Смоленскаго каштеляна Казимира Евлашевскаго, помогавшаго Беневскому вести переговоры съ Выговскимъ. Изъ Полонной, 1658 года, 23 июня.

Naiasnieyszy miłosciwy krolu, panie a panie moy miłosciwy!

Panu Bogu dzięki oddawszy, ktory serca rebellizantow skłonił do wiernego poddaństwa w. kr. mci, pana mgo młciwego, o czym fusius imć p. Wołyński, ktory dexteritate sua przy łasce Bożey to sprawił, pisze do w. kr. mci, pana m. włciwego, zaczem acześmy się z imcią p. Wołyńskim mieli byli już ruszyć stąd do w. kr. mci, ale ponieważ p. Tetera cum plenaria facultate do tractowania nadzieźda, visum est imci p. Wołyńskiemu, abym się y ia zatrzymał y to wespoł z imcią exequował, co by było z ukontentowaniem w. kr. mci, pana naszego młciwego, y oyczyzny. Interim życzyłbym, aby się z temi tractatami Moskiewskimi zatrzymać, o ktorych tu, sam nie wiem, zkąd sparguntur rumory, lubo iako mogąc z imcią p. Wołyńskim one gasiemy, widząc aliam intentionem tych, ktoryzy już za łaską Bożą są inclinati ku poddanstwu w. kr. mci y Rzpltey. To pro mea conscentia oznaymiwszy, moie uniżone posługi pod nogi maiestatu w. kr. mci, pana mego młciwego, oddaię. Z Połonney, die 23 junij, 1658.

Waszey kr. mci, pana mego młciwego, wierna rada y uniżony sługa Kazimierz Ludwik Jewłaszewski, kaszt. Smoleński.

Подлинное собственноручное письмо изъ библиотеки К. Свѣдзинскаго, собранія О'Нацевича.

LXXXI.

Письмо Беневскаго къ королю съ извѣщеніемъ о приѣздѣ П. Тетери, уполномоченнаго гетмана Выговскаго. Изъ Половной, 1658 года, 30 іюня.

Najiasnieyszy młciwy krolu, panie, panie moy młciwy!

Niedawno odesłałem w. kr. mci, panu m. m., list Wyhowskiego, do mnie pisany d. 20 maj vet. stylo. Teraz oznaymuę, że już Tetera obiecany stanął w Międzyrzeczu. Nie wiem, co za ratia, że mnie do siebie vocuie, a nie sam do mnie iedzie; suppono iednak, że to czyni in melius nostrum. Przeto biege w tey godzinie do niego. Jutro, da Bog, rano congrediemur, o czym, to iest de nostro colloquio, dam znać przez spieszną pocztę w. kr. mci, p. m. młciwemu. Teraz nic więcey, tylko o iego przybyciu oznaymuę y list iego, do mnie pisany, przesyłam. Insuper posyłam relatią rosprawy Wyhowskiego z Puszkarzem, przy ktorey był praesens moy posłaniec y testimonium przyniosł z boku. To nieomylna, że Tetera iedzie z zupełną mocą y iest ten że totissimus w. kr. mci pana mego młciwego. Całuję zatym rękę.

Waszey krolewskiej mci, pana, pana mego młciwego, wierna rada y uniżony sługa Stanisław Kazimierz Bieniewski, k. W. s. B. W Połonney, 30 junij 1658.

Подлинникъ изъ библиотеки К. Свидзинскаго.

LXXXII

Королевскій универсалъ къ обывателямъ воеводства Кіевскаго, Черниговскаго и Брацлавскаго съ воспрещеніемъ имъ возвращаться въ эти воеводства и вступать во владѣніе имѣніями впредь до полученія особыхъ на этотъ предметъ распоряженій со стороны короля и гетмана Запорожскаго. 1658 года, 7 ноября.

Року тысяча шестсот пѣдесят девятого, месеца генъвара девятого дня.

В рочки судовые кгородские Луцкіе, од дня девятого месеца генъвара въ року звышнаписаномъ припале и судовне одправоватис зачатые, передо мною Александроу Цирускимъ, подѣстаростимъ Луцкіимъ, универсалъ одъ наяснейшого Яна Казимера, короля польского, радционе нитра конътенорумъ до ихъ милости пановъ обывателей воеводства Кіевскаго, Брацлавскаго и Черниговскаго выданный, а до замъку тутощняго Луцкаго въ року близько прошълемъ тысяча шестьсотъ пѣдесятъ осьмомъ, дня тридцатого децембрисъ, презъ урожового пана Александра Жуковскаго одъданный и водълугъ звычаю презъ возного енерата, шляхетного Яна Хлопецкаго публикованный, же на онъ часъ для вакующаго кгороду не могълъ быти нѣ акта нисерованный, теперь для записаня до кнѣгъ внѣшнихъ кгородскихъ луцкихъ пероблятамъ прынявшы, перед собою читати казаетъ, который такъ се въ себе писанный має: Jan Kazimierz, z Bożey łaski król Polski, wielkie książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Inflantkie, Smolenskie, Czernihowskie, a Szwedzki, Gotski, Wandalski dziedziczny król. Wielebnym, wielmożnym, urodzonym, szlachetnym wojewodztw Kiowskiego, Braclawskiego y Czernihowskiego, uprzejmie y wiernie nam miłym, łaskę naszą królewską. Uprzejmie y wiernie nam mili! Gdy za łaską Bożą zew-

nętrzne zamieszanie już uspokojone y gruntowne Rzptey z Woyskiem naszym Zaporozkim pomiarkowanie staneło, osobliwą pracę y staranie koło zatrzymania dobra pospolitego przedsiębierzemy, a naprzod aby iakie trudności między obywatelami pomienionych woiewodztw y Woyskiem Zaporozkim w odbieraniu dobr prawem iakim kolwiek, zdawna należytym, nie zachodzili, dajemy ten uniwersał nasz do uprzejmosci y w. w., onym obwieszczając y roskazując, abyscie uprz. y w. wasza w namienione woiewodztwa wieżdząc y dobr dziedzicznych lub naszych krolewskich, ani też duchownych odbierać nie wazyli się dotąd, poki wyrazne uniwersały nasze y wrodzonego hetmana Woyska naszego Zaporozkiego względem apprehensiey onych że wydane nie będą. Uczynicie to uprz. y w. dla łaski naszej y pod winami, na wzruszających pokey postanowionemi. A żeby to do wiadomosci wszystkich przyszło, urzędom grodzkim y mieyskim rozkazujemy, aby ten uniwersał, podług zwyczaju, nieodwłocznie publikowali. Dan w obozie pod Thoruniem dnia VII miesiąca listopada, roku Panskiego MDCLVIII, panowania krolewstw naszych polskiego X, a szwedzkiego XI roku.—У того универсалу его кор. милости пры печати подпись руки въ тые слова: Jan Kazimierz, krol.—Еварист Jan Bełzecki.—Который же то универсаль его вр. милости, за подаиъемъ и прозбою вышменованого подавающого и за моимъ принятемъ урядовымъ, до кѣнигъ естъ въписаный.

Актовая книга Киевскаго Центр. Архива № 2179, л. 19.

LXXXIII.

Универсалъ Волинскаго воеводы князя Юрія Чарторыйскаго къ обывателямъ того же воеводства съ приглашеніемъ прибыть въ Луцкъ для обсужденія мѣръ защиты общественной безопасности противъ своевольныхъ „войсковыхъ“ людей. 1658 года, 27 ноября.

Року тысяча шестсотъ пятьдесятъ девятого, месеца генъвара девятаго дня.

В рочъи судовне вгородские Луцкис, од дня девятаго месеца генъвара въ року звышънаписаномъ прыпалме и судовне одправоватисе зачатые, передо мѣною Алексѣсандромъ Пируськимъ, подѣстаростимъ луцкымъ, у универсалъ од ясвеосъведоного и вельможного кнежати его милости Ерого Чарторыйскаго, воеводы Волинскаго, рацоне инѣтра конѣтенторумъ до ихъ милостей пановъ обывателей воеводства Волинскаго выданыи, а до замъку тутошнего Луцкаго въ року близько прошломъ тысяча шестсотъ пятьдесятъ осмомъ, два трыдцятаго новембрис, през возного енерала, шляхетного Марцина Зимницкаго одданыи и водлугъ звычаю през енерала воеводства Волинскаго, шляхетного Яна Хлопецкаго опубликованый, же на он час для вакующаго вгороду не могълъ быти инъ акта инъсерованыи, тепер для записаня до кѣнигъ вынешныхъ вгородскихъ луцкихъ пер облятамъ прынявшы, до кѣнигъ въписати казалець, и такъ се въ себе письмомъ полскимъ писаныи мае: *Jasnie wielmożni, wielmożni, mściwi panowie a bracia mnie wielce miłosciwi! Nie nowo to, że na extraordinaria mala extraordinaria adhibentur remedia. Nie będzie y mnie nikt miał za występ, gdy nad limitatam facultatem plus ultra exigente summa necessitate postąpię. Necessitas summa przywodzi mie do tego wszystkiego woiewodztwa naszego y wmw mm. panow y braci, abym do spólnego zgromadzenia wmw panow convocował: mala, quae nos omnes*

premunt y ubogich poddanych od panow woyskowych. Przez czas
ak niemały doznawamy tego wszyscy, malo nostro. Dla zabezpieczenia
dalszemu zruinowaniu naszemu y składam ziazd braterskiego con-
gressu naszego w Łucku, in loco consuetarum consultationum no-
strarum, w kościele katedralnym, pro die decima decembris anni
praesentis, y upraszam oraz fraterne, abyscie wmm. panowie na
ten termin do Łucka ziechać wszyscy raczyli dla spolney namowy,
iakovśmy mogli hisce calamitatibus nostris mederi y dalszemu
zruinowaniu naszemu zabezpieć. Nie wątpię tedy, że wmm. panowie
będziecie chcieli consulere indemnitati suae, do spolnego braterskie-
go ziachawszy się zgromadzenia. Oddaie się zatem łasce wmm. pa-
now y braci. Datum w Klewaniu, dnia dwudziestego siodmego no-
vembris, millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo.—У того уни-
версалу пры печатаи подпис руки въ тие сьлова: Wmm. panow
uprzejmie życzliwy brat y sługa Mikołay Jerzy x. Czartoryski,
wda Wołyński.—Который же то универсалъ, за поданемъ я проз-
бою вышлменованого подавающого, а за прынятемъ моимъ урядо-
вымъ, до кнѣг естъ въписанный.

Актовая книга Киевскаго Центр. Архива, № 2179, л. 20 об.

LXXXIV.

Письмо гетмана И. Выговскаго къ коронному канцлеру Николаю
Пражмовскому съ просьбою о присылкѣ обшаннаго ему польскаго вспомо-
гательнаго войска. Изъ лагеря подъ Ржищевомъ, 1658 года, 5 декабря.

Jasniewielmożny mci xięże kanclerzu koronny, moy wielce
mciwy panie y bracie!

Osobliwey Bozkiey, чулеы окоło rozdwoionego naszego narodu
providentiey przyezytywam y ia, że w burzach tak długiey domo-

wey woyny fluctuantem patriam namowionym przez nas nadziela pokoiem, a krolestwo ichmosć y wszytka oyczyzna wdzięcznie acceptować raczy; iakóż z naszey strony w nieprzeżyte życzemy umowionemu przez nas maturescere pokoiowi wieki. A gdy fortuna wnci mego m. pana zasługom inpensius favet y exantlatas propriae gazae vires na usłudze Rzpltey coronide pieczętarskiej functiey refocillat et auget, nie inaczey iako z mego własnego raduię się szczęscia. Życząc wnci memu m. panu y naywyższe w oyczyźnie capescere honores, sam się na żadne w oyczyźnie nie sadzę dostoięstwa, barzicy promovere te, ktore publicum concernunt bonum, życzę sobie sprawy, a niżli moie uganiać privaty. Z wnc. moim mciwym panem do poufałey confidentiey y scisłey braterskiej przyiazni iako naywiększe życzę sobie rosprzestrzenić pole. Za to, że moie przez imc p. Wołyńskiego acquietowane mają bydź desideria, wielce dziękuję, w incidentiach życząc mą ad nutum wnci m. m. panu zarownywać powolnością. Panu Łączynskiemu z tą dragonią, ordinowaną do mnie, ba by też co y konnego woyska przybyło, rad będę; inaczey, umowy naszey w obiecanych posiłkach spe frustratus, nie wiem iakobym niedowierzaiącey plebis stałemu pokoiowi miał uiąć serca ku jego kr. mci y Rzpltey. Ja y mego woyska resisto y resistam za Bożą pomocą siłami, bo ile się ten nieprzyiaciel porwie, znaczną z pola spędzony w własnych odnosi klęskę ludziach; a drugimi od boku mego na Zadnieprze ordinowanemi woyskami z domową swawolą osadzony nieprzyiaciel wkrótce woysku naszemu cedet in praedam. Jednak że dla gruntownego utwerdzenia chwieiącey się in dubiam servitiique aleam plebis, łaską jego kr. mci y Rzpltey, expedit subministrare prędkie do boku mego obiecane go woyska polskiego subsidium, bo inaczey oczyszczone haną Krymskiego posiłkami Ukrainne granice do dotrzymania umowionego z trudnością flectent plebem pokoiu. Condoleo z mey strony imci p. podskarbiego W. X. Lit-go przez nieprzyiaciela usidleniu y prętkiego na plac požądaney swiebody wyscia życzę. Za komunikowanie awizow o progressach z krolęm Szwędzkim wielce

dziękuję, życząc oyczynie iustis z nim zawrzeć pokoy conditionibus y obiecując go Rzpltey, kiedy w m. mego m. pana do tey Rzplta sobie vocowała przysługi.

Nieczay, ordynowany ode mnie na Białoruskich zaszczytowanie kraioy, żadney do ponękania nieprzyaciela nie omieszka, okkazyey, y ia w zaczętey nieleniwe będę czynił progressus robocie.

Zatym me powolne łasce wnci mego m. pana oddaę usługi. W taborze z pod Rzyszczewa, d. 5 decembris vet. st. 1658.

Wnci mego mciwego pana uprzejmy brat y powolny sługa Jwan Wyhowski, hetman.

A gdyby tego potrzeba była, żeby y ia moią interpositią do zgody z krolew iego mścią Szwedzkim dopomogł, nie omieszka y posłów swych wysłać gotowem.

На конвертъ: Яśnie wielmożnemu imci xiędzu Mikołajowi Prażmowskiemu, kanclerzowi wielkiemu koronnemu, nominatowi Łuckiemu.

Подлинникъ съ оттискомъ войсковою печати на черномъ воскъ, подъ кустодією, изъ библіотеки К. Свидзинскаго, собрания О. Навича.

LXXXV.

Письмо гетмана Выговскаго къ канцлеру Пражмовскому съ просьбою о скорѣйшемъ исходатайствованіи Юрію Немиричу королевскаго привилегія на должность канцлера Великаго Княжества Русскаго и съ вѣстами о ходѣ военныхъ дѣйствій противъ царскихъ войскъ. Изъ Ржищева, 1658 года, 17/27 декабря.

Jasniewielmożny xięże kanclerzu koronny, mnie wielce msci panie y przyiacielu!

Tak długie posłów naszych zatrzymanie ukrociło czas przed seymem następującym do przygotowania tych rzeczy, ktore są fundamentem wiecznego pokoju. Medendo iednak rebus, praemitto do i. kr. msci, p. m. m., intercessyą moie za imcią p. Jerzym Niemiryczem, podkomorzym Kiiowskim, o wielką pieczęć Xięstw Ruskich, aby przywileiem i. kr. msci na ten urząd przed seymem assekuirowany w łasce pańskiej, tym ochotniey podjął się drogi na seym, ktoremu totam molem sancti huius negotyi pacis poruczyć chcemy. W czym do wnci, m. m. pana, recurro, ktorego to iest officium y takowe na głowie swey dzwigać materie, y bene meritos iego kr. msci przekładać, wielce wnci m. m. pana upraszając, abyś w to potrafiac raczył, żebym ten przywiley z łaski iego kr. msci przed seymem do rąk moich odebrał, nie gubiąc czasu, ktorego momenta tym droższe być u nas mają, im większe conatus nieprzyiacielskie następują na Rzpltą. Dnia wczorayszego przyszła mi wiadomość z Krymu, że car Moskiewski z stolicy się ruszył z wielką potęgą; wiedzieć iednak doskonale nie mogę, gdzie się obroci. Ja tu, Boga na pomoc wzięwszy, nie będę go w ziemi czekał, ale za granice, da Bog, woysko wyprowadzić usiłuję, oczekiwając na Selim-Gereia y Karacz-beia, ktorzy w szescidziesiąt tysięcy woyska inż się zbliżają ku nam. Tego ż dnia przywiedziono mi setnika Dońskiego z

pod Łochwice, ktorego poymano w potrzebie, gdy Romodanowski, od woyska naszego obleżony, chciał na pułk Pereiasławski uderzyć; ale mu Pan Bog nie poszczęścił, bo naymniey tysiąc trupa zostawiwszy swego, musiał się znowu w głodne to miasto retirować, gdzie arctius obleżony zostaje, y nadzieia w Bogu, że prędko nas opuści. Woysko koronne z iego mścią panem oboznym do Dniepru też iuż przystąpi przed niedzielą, da Bog, przyszlą, z ktorym przeprawiwszy się, prożnować nie będziemy, Pana Boga na pomoc wzięwszy, za dostojenstwo iego krolewskiej msci y całość Rzpltey. Oddając się na ten czas łasce wmsci mego msciwego pana, iako nappilniey. Datum w Rżyszczowie, d. 17/27 decembris, 1658.

Wmsci memu msciwemu panu życzliwy brat y sługa powolny
Jan Wyhowski, h. W. Z.

Nie chciey wm. moi msci pan zapomnieć tego: kazać wyrysować dwie pieczęci narodu naszego, wielką i małą, rowne Litewskim, na ktorych święty Jerzy ma być z tytułami iego kr. msci dokola ruskimi literami.

Подлинникъ изъ библиотеки К. Свидзинскаго, собранія О.Начевича.

LXXXVI.

Универсалъ Волынскаго воеводы Михаила-Юрія Чарторыйскаго съ извѣщеніемъ, что гетманъ Запорожскій назначилъ срокъ и обѣщалъ прислать комиссаровъ для чиненія суда надъ своими „панамъ войсковыми“, и съ приглашеніемъ всѣхъ потерпѣвшихъ обывателей воеводства при-быть къ тому же сроку въ Луцкъ и предъявить свои претензіи. 1658 года, 23 декабря.

Року тысяча шестсотъ пятдесятъ девятого, месеца генъвара девятаго дня.

В рочки судовые кгородские луцкие, од дня девятого месеца генъвара въ року звышънаписанымъ припалме и судовне одираватисе зачатые, передо мною Александромъ Пирускимъ, подстаростимъ луцкимъ, универсалъ од яснесоъведоного и велможного княжати его милости Михала Ерого Чарториского на Клеваву, воеводы Волынскаго, рационе интраконтенторум до их милости пановъ обывателей воеводства тутошънего Луцкаго, въ року близко прошлом, тысяча шестсотъ пятдесятъ осьмомъ, дня двадцатъ третего децембрисъ, през урожоного п. Павъла Заболоцкаго одданный и ведлугъ звычайоу през возного еверала воеводства Волынскаго, шляхетного Яна Хлопецкаго публикованный, же на он час для гакующего вгроду не могль быти ин акта инъсерованный, тепер для записани до кънигъ нинешъвыхъ вгродскихъ Луцкихъ пер облятамъ принявъшы, до акътъ въписати казалем, и такъ се въ себе писанный масти: *Jasnie wielmożni, wielmożni, mosciwi panowie a bracia mnie wielce miłosciwi! Nie wątpię, że już constat wmm. pp. wszystkim, iż i. m. panowie posłowie, uproszeni od wmm. panow, powrocili od imci p. hetmana. Jednakże, aby to prędzey innotescat wmm. panow wszystkim, oznaymuję, iż i. m. p. hetman wydał uniwersały swoje do grodow, naznacziąc czas pro die septima januarij, anni sequentis,*

dla czynienia sprawiedliwosci ukrzywdzonym od ich mm. pp. woyskowych. Przeto wmm. panowie, wiedząc o tem, raczcie ziechać na ten termin do Łucka, każdy swoje krzywdy spisawszy, y chłopow dla poprzysiężenia tych szkod stawiwszy; na ktory termin im. p. hetman, przy naszych, swoich ichm. pp. comisarzow ma zesłać, aby w to weyrzeli. Oddaę się zatym łasce wmm. pp. y braci. Datum w Klewaniu, dnia dwudziestego trzeciego decembris, anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo.—У того универсалу пры печатех подписы рукъ въ тые слова: Wmm. mm. panow uprzejmie życzliwy brat y sługa Mikołay Jerzy x. Czartoryski, wda Wołynski, mр.—Который же то универсалъ, за подавьем и прозбою подавающого, а за монимъ урядовымъ принятем, до вѣниг есть вѣписанный.

Актовая книга Киев. Центр. Архива № 2179, л. 17 об.

LXXXVII.

Письмо гетмана Выговскаго къ королю съ донесениемъ о своемъ намѣреніи начать военныя дѣйствія противъ царскихъ силъ и съ просьбою о присылкѣ новаго вспомогательнаго войска. Изъ Переяслава, 1659 года, 16 января (старого стilia).

Najiasnieyszy młciwy krolu, panie a panie mꝛy młciwy!

Jako z listu waszey krolewskiej miłosci, pana mꝛo młciwego, przez p. Theodozego Thomkiewicza do mnie pisanego, tak y powtore przez p. Miniowskiego kilka dni przed tym oddanego, nie wyrozumiałem tylko młciwą w kr. miłosci a prawie oycowską ku sobie łaskę, a nie ku sobie tylko, lecz y ku wszystkiemu Woysku w. kr. mci Zaporozskiemu. W nagrodę czego

mnie y im, iako wiernym poddanym, nie zostaię, tylko krew naszą za dostoięstwo w. kr. mci, p. n. m., z kóždy m nieprzyiacielem przelewać y zdrowia naszego nieżałowaniem takowey wypłacać dobroczynności. Elicuit y ztąd nam osobliwa w. kr. mci łaska, gdy nas woyskiem, pod commendą iego msci p. oboznego koronnego będącym, subsidiować raczył, z ktorego wielce Woysko w. kr. mci Zaporozkie ukontentowane zostaię,—częścią, że w należytey zostaię skromności, częścią, że odwagą swoją nieprzyjacieliskim przeszkadza imprezom; kilka bowiem podiazdow pod Kiiow odprawionych nie rowno naprzykrzyło nieprzyiacielowi, iednych na placu położywszy, drugich pobrawszy żywcem. Dziś też, wziąwszy Pana Boga na pomoc, szczęściem w. kr. mci, p. m. m., z Pereiasławia z artylerią y woyskami tak naszemi, iako przy iego mci panu oboznym będącemi, z Pereiasławia ruszamy ku Łochwicy, kędy nieprzyjaciel, z Romadanowskim będący, obsidione premitur od naszych, dokąd iako w drodze prędki zechcemy uczynić pospiech, tak na mieysce przyszedłszy, bezzabawny experiment. Więć że chytrą tych wiarołomcow namową y częstym hramot zwodliwych rozsyłaniem rudis plebs do nich nakłania iedna, druga y teraz przy nich zostaię, nie naprzykrzę, rozumiem, w. kr. msci, gdy ieszcze o więkzsę pokornie upraszam succursy. Bo in quantum by zostaię w swoim uporze, insolentia domowa, post repulsos ztąd hostes, z nimi za granice chciała ustąpić, prosequi ich wszelkiemi potrzeba siłami, aby znowu po odstąpieniu ten kray nie podać effrenatae in rapinam licentiae, zkąd by potem więkzsę mogła urosć trudność. A co w. kr. msc, p. m. m., rozkazować mnie raczysz, abym cokolwiek piechoty na usługę w. kr. msci posłał, z tym iakom ia przez p. Theodozego Thomkiewicza deklarował, tak y teraz gotowem, byle mię powtorne od w. kr. msci zaszło rozkazanie, iakoż iuż piechota Zaporoska, na usługę w. kr. msci, p. m. m., ordinowana, pogotowiu z półkiem białocerkiewskim pod Białą Cerkwią stoi, na kiiowskiego mając pilne oko nieprzyaciela, aby poblížnich in desolationem nie przywoził kraiw. Jako tedy tę

naszą gotowiśmy posłać piechotę, tak o prędkie pokornie podzięsiąto upraszając subsidia, wierne poddanstwo nasze pod nogi waszey kr. msci poddaemy, ustney p. Jakuba Słozki y p. Hrehorego Olszanskiego, posłów naszych, caetera zleciwszy mowie, ktorym abyś w. kr. mśc, p. m. m., miłosciwego nie raczył zbraniać ucha, pokornie upraszamy. Dan z Pereasławia, d. 16 januarij vet. st., 1659.

Waszey krolewskiej mci panu, panu memu młsciwemu, uniżony sługa i wierny poddany Jan Wyhowski H.

На конвертъ: Naiasnieyszemu y niezwycciónemu Janowi Kazimierzowi, Polskiemu y Szwedzkiemu krolowi, panu a panu memu wielce młsciwemu.

Подлинникъ, съ притиснутой войсковой печатью, изъ библиотеки К. Свидзинскаго, собранія О'Нацевича.

ŁXXXVІІІ.

Универсалъ гетмана И. Выговскаго съ приказаніемъ, чтобы отправленные имъ на Волинь для вербованья войска ротмистры и капитаны немедленно возвратились въ Украину, не причиняя никакихъ обидъ тамошнимъ жителямъ, и чтобы всѣ козацкіе отряды, остающіеся между Случью и Горынью, въ виду заключеннаго съ королемъ и Рѣчью-посполитою мирнаго договора, удалились оттуда и не препятствовали помѣщикамъ вступать во владѣніе ихъ имѣніями въ той мѣстности. 1659 года, 26 января.

Року тысеча шестсотъ пядесят девятого, месеца марта першого дня.

На ураде вгродскомъ, въ замьку его кор. милости Луцькомъ, передо мною Алексаньдромъ Пирускимъ, подстаростимъ луцькимъ, и книгами винешьными вгродскими луцькими, комьпаренсь персоналитер, шляхетный панъ Павель Городецкий для вьщи-

сана до книгъ нынешнихъ кгородскихъ люцкихъ подалъ пер об-
латамъ универсалъ од ясневельможного его милости пана Яна
Выговского, гетьмана войскъ Запоровскихъ, с печатю и с подни-
сомъ руки его милости, въ справе певной писаный, о чомъ тот
универсалъ лядиус ин се сонат и тыми ест написаный **СЛОВЫ:**
Jan Wyhowski, hetman z Woiskiem Zaporozkim. Oznaimuiem tym
pisaniem naszym panom rotmistrzom, kapitanom naszym, od nas
na zaciagnienie ludu wojennego na uslugę naszę wysłanym, a na
ten czas między Słuczą y Horynią zostaiącym. Zaszła nas skarga,
że wielkie krzywdy ubogim czynicie ludziom, a do boku naszego
nie pospieszacie; surowo tedy przykazuiem, abyscie, za pokazaniem
tego uniwersału naszego, z ludem tym, który zaciagnęlıscie na
uslugę naszą y wszytkiego Woyska, do boku naszego zarazem
przybywali, więcey krzywd ludziom, między Słuczą y Horyniem
zostaiącym, nie czyniác y tam nie bawiác się bynaimney, dla łaski
и sчы y surowого woli naszej nieposłusznych karania. Inaczey,
iezlibyscie zarazem do boku naszego nie pospieszylы, czyniác między
Słuczą y Horynią krzywdy ludziom, y znać was nie chcemy. Su-
rowo także y pod srogim karaniem przykazuiem, aby wszytkie
załogi woyska naszego, między Słuczą y Horyniem zostaiące, za-
razem zi źdżały, podług postanowionого z jego kr. mcią y Rze-
czpospolitą pokoju y zgody, y woln го odbierania swoich mająt-
ności паном między Słuczą y Horynem не zbraniали, inaczey не
czyniác dla łaskи нашей y sroгiego карania, ktore woli нашей
zprzeciwного bez odpustu не minie. Dan w taborze pod Łochwicą,
januariи dwudziestого szostого, roku tusiác szescset pięcdzie-
siąt dziewiętого.—У того универсалу при печати подпис руки
въ тые слова: Joan Wyhowski mp.—Который же то универсалъ, за
поданемъ вышменованого подаваючого, а за принатемъ монимъ
урядовымъ, до книгъ ест въписаный.

Актовая книга Кіевск. Центр. Архива № 2173, л. 295.

LXXXVIII.

Универсалъ короннаго гетмана Станислава Потоцкаго съ приказаніемъ дв. Орлу прекратить производимую имъ, неизвѣстно, по чьему полномочію и для какой надобности, вербовку военныхъ людей на Волиныи и немедленно удалиться за Горынь, такъ какъ его дѣятельность вызываетъ всеобщія нареканія со стороны волинскихъ обывателей и угрожаетъ нарушеніемъ недавно заключеннаго мира съ Войскомъ Запорожскимъ. 1659 года, 30 января.

Рову тысяча шестсотъ пятьдесятъ девятого, месеца феврала семого дня.

На вѣряде кгородскомъ, в замку его кор. милости Луцькомъ, передо мною Алексѣандромъ Илинскимъ, буркграбимъ луцькимъ, и книгами нынешними кгородскими луцькими, становъшы перъсоналитер, шляхетный пан Янъ Растовский для записаня до книгъ нынешнихъ кгородскихъ луцькихъ подал пер облятамъ универсалъ од его милости п. Станислава з Потока на Подгайцахъ Потоцкого, гетмана великого коронного, с печатью и с подписомъ руки его милости, до пана Орла выданого, в чом тот универсалъ ширей в себе мает, просечы, абы принятый и до книгъ вписаный, такъже и возный до публикованя оногo прыданый былъ. А такъ я, уряд, оногo до кънигъ прынявшы и возного шляхетного Яна Хлопецкого до публикованя оногo прыдавшы, на местцахъ звыкелыхъ публиковатъ розказавшы, читалемъ, и такъ се в себе писаный мает:

Stanislaw z Potoka na Podhajcach Potocki, wojewoda Krakowski, hetman wielki koronny, Krasnostawski, Robczycki starosta.

Wiadomo czynię, komu o tym wiedzieć należy, tak Polskiego, tak y Ruskiego narodu ludziom, iż pobudzony skargą ichmw panow obywatelow wojewodztwa Wołyńskiego, daię ten moy uniwersał do urodzonego pana Orła, który bez konsensu j. kr. msci y moiego,

nie dołożywszy się ani opowiedziawszy mnie, przeciwko powadze y władzy urzędu moiego, zaciągi iakieś y nie wiem na kogo w woiewodztwie Wołyńskim czyni, poddanych panow buntuie, szkody wielkie y krzywdy czyni, wzruszając postanowioną y poprzysiężoną z Woyskiem Zaporozkim przyiaźń. Aby tedy zaraz, gdy go ten moy zaydzie uniwersał, za Horyń ustępował y więcej przeciwko i. kr. msci y władzy urzędu mego hetmanskiego nie wykraczał, bezprawia ludziom nie czynił, upominam; gdyż ieżeliby tak dłużej, iako począł, miał postępować, przyszło by mi nie cierpieć takiego iego procederu. Na co się dla lepszey ważności podpisuję y pieczęć przycisnąć rozkazałem. Datum w Lublinie, dnia trzydziestego januarij, tysiąc szesćset pięćdziesiąt dziewiętego.—У того универсалу при печати подпись руки въ тые слова: Stanisław Potocki, woiewoda Krakowski, hetman wielki koronny, пр.—А по принятоу и по въписаню того универсалу, возный выпъменованный, персонали-теръ становъшы, ижъ тотъ универсалъ на мѣстцахъ звычайныхъ публиковалъ и всимъ до ведомости привелъ, о томъ релъяцию свою учинилъ и созналъ. Который же то универсалъ его милости пана гетьмана, за поданемъ и прозъбою выпъменованого подава-ющого, а за принятемъ моимъ урядовымъ, весь с початку ажъ до коньца до книгъ внѣшньныхъ вгородскихъ луцькихъ есть вписанный.

Актовая книга Киевск. Центр. Архива № 2179, л. 222.

LXXXIX.

Постановленіе дворянъ Волинскаго воеводства о поголовномъ ополченіи для борьбы съ своевольными людми, которые, именуясь «вербовниками» гетмана Запорожскаго, бродятъ по краю съ вооруженными отрядами и совершаютъ разныя насилія. 1659 года, 28 февраля.

Року тисеча шестсотъ пятьдесятъ девятого, месеца марца шестого дни.

На вряде кгородскомъ, въ замку его кор. милости Луцкомъ, передо мною Алексѣяномъ Клиньскимъ, буреграбимъ луцким, и книгами нинешними кгородскими луцкими, персоналитер становшы, урожоный его милость панъ Вацлавъ на Конюхахъ Гулевич, подсудокъ луцкий, ротмистръ его кор. милости, маршалокъ на тот час кола рыцарскаго воеводства Волинскаго, конъфедерацию през ихъ милости пановъ обывателей воеводства Волинскаго на свевольныхъ людей зъгодне на сеймику, въ Луцку, про дие вице-зима октава фебруарии, в року тисеча шестсотъ пятьдесятъ девятомъ одъправуючимъсе, намовленую, рукою вышъменованого его милости пана маршалка теперешного подписаную, для въписаня до книгъ нинешныхъ кгородскихъ луцкихъ пер обла-там подал, просечи, абы до актъ нинешныхъ принята и въписаная была. А такъ я, урядъ, оную до книгъ нинешныхъ принимаючи, читаломъ, которая писмом полскимъ писаная такъ се въ себе маеть: *My, senatorowie, xiążęta, dignitarze y wszystko rycerstwo, obywatele woiewodztwa Wołyńskiego, za uniwersalem j. kr. mci, pana naszego miłosciwego, do Łucka, na miejsce zwyczajne, pro die vigesima octava februarij, ziechawszy się, chcąc zabezpieć wyuzdaney swewolnych ludzi insolentey, ktorzy, zapomniawszy bo-iazni Bożey, miłosci oyczynny, targaiąc związki prawa pospolitego, societatem humanam conservantes, nescitur qua et cujus autoritate,*

zebrawszy niemałe kupy, od wioski do wioski włącząc się, nil tutum w domach szlacheckich y po drogach publicznych sinunt, tak, że nie tylko prywatni ludzie w pokoju żyć, ale ani same urzędy grodzkie executiey ex retentoribus w województwie naszym odprawować mogą. Zaczym, chcąc zabezpieć niepohamowaney grassatorum licentiey, ponieważ media pacis y przyiacielskie upomnienia nic officere nie mogły, a co większa, y samego pana hetmana Zaporoskiego uniwersały, którego werbownikami być szczycą się, nullius u nich pensi są,—żebyśmy ostatniey uchronić się mogli ruiny y zniszczenia naszego, unaniami consensu nostro, fide, honore et conscientia między sobą obowiązawsy się ad fraternum armis repulsandi communis mali condescendować musielismy nexum, którym by to, co ieszcze innumeris województwa naszego calamitatibus atrittum nie iest, zdrowiem y substantią naszą conserwować się mogło. Eo tedy fide e medio nostri obralismy sobie za pułkownika wielmożnego jmcé pana starostę naszego Łuckiego, dawszy imci plenariam facultatem convocandae nobilitatis y submittuiąc się za uniwersałem jmcí tam y wszędy stawać, gdzie czas y potrzeba województwa naszego ukaże. A in casu, żeby dla jakichkolwiek przyczyn nie przyszło jmcí nam praeesse, tedy najpierszy w województwie naszym urzędnik supplebit vices jmcí z takowąż władzą convocandae nobilitatis et statuendi quicquid e re et commodo województwa naszego visum fuerit, których uniwersał gdy wydany do nas będzie, nemine excepto na koń wsiadać (procz choroby y iakiego wielkiego legale, nihilominus czeladź posłać potrzeba) powinni będziemy. A kto by tę naszą braterską, z iednostayną zgodą, namowioną confederatią lekopoważył, pro hoste et desertore patriae censebitur. Więc żeby to w iako najlepszym zostawało porządku obralismy z między siebie rothmistrow: jmcé p. Włodzimirza Hulewicza, jmcé p. Stephana Ledochowskiego y imé p. Woyciecha Czerwinskiego, pod których by znaki in casu necessitatis wszystka nobilitas kupiła się. A że sine iustitia. nulla humana societas długo y dobrze consistere może, aby tak militaris disciplina, iako administratio iustitiae koźdemu ukrzyw-

dzonemu pewna była, panow sędziow ad hunc solum actum obralismy: jmc p. Samuela Dołmata Jsaykowskiego, wołyńskiego, jmc p. Jana Zahorowskiego, czernihowskiego stolnikow, y jmc p. Jakuba Jełowickiego, pisarza ziemskiego Krzemienieckiego, dając ichmciom facultatem iudicandarum causarum, pod czas skupienia się naszego commissarum. Zeby zaś remedia ipso morbo graviora nie były y zeby miasto obrony zniszczenie wojewodztwa naszego nie było większe, declaruiemy, aby każdy proprio sumptu, nic a nic ni u kogo, tak sam dla siebie, iako dla koni swoich, u ubogich chłopkow nie biorąc, stawał. A kto by iedno kolwiek, tak z panow większych, iako y ziemian, tey naszej confederathey postusznym być nie chciał, na takowych na seymiku przyszłym relacyinym, który seymem approbowany będzie, paena ma być namowiona. Ktorą to braterską, in bonum publicum namowioną confederatią naszą notam fermamque mieć volentes, iterum atque iterum fide, honore et conscientia obowiązawszy się, jmci p. marszałkowi koła naszego podpisać y do act grodzkich łuckich podać zleciliśmy. W Łucku, dnia dwudziestego osmego februarij, tysiąc szescseth pięćdziesiąt dziewiątego.—У тоє коньфедерации подпис руки тыми словы: Wasław Hulewicz na Koniuchach, podsędek Łucki, rotmistr j. kr. mci, marszałek koła gycerskiego, mр.—Которая то коньфедерация, за поданьем и прозбою вышъменованое особы подавающее, а за прынтьем моимъ урядовым, вся з початку аж до коньца до книгъ внешньныхъ есть въписаная.

Актовая книга Киев. Центр. Архива № 2179, л. 321.

XC.

Письмо гетмана Выговскаго къ королю съ увѣдомленіемъ о посылкѣ козацкихъ пословъ на сеймъ, имѣющій утвердить Гадяцкія договорныя статьи. Изъ лагеря подъ Зѣньковомъ, 1659 года, 9/19 марта.

Naiasnieyszy młsciwy krolu, panie a panie mnie wielce młsciwy!

Aby i diffidentie między kozakami, z małej pod czas rodzące okkazyey, ustały, y iawnie to Woysku Zaporoskiemu innotescere mogło, że im, a nie komu in persona ich młsciwa waszey kr. mosci patet łaska, za spólną dobru pospolitemu służącą idąc radą, wyprawuję p. oboznego woyskowego, z przydanemi od każdego połku dwiema kozakami, na blisko przyszły seym. Ktorzy nim przybęda, visum przez p. Macieia Papkiewicza, Jrkiewskiego połkownika, y Hawryłę Lisowskiego, asantę, waszą kr. mśc, p. m. m., uwiadomić, aby nie wprzody wszelkie były concludowane commissią namowiony pacts, az ci wszystkiego Woyska przyspieją plenipotentiarii. Tym zasię za podjętą prace że młsciwą w. kr. mśc, p. m. m., y wszystkim zwykłą okazać będziesz raczył łaskę, namniey nie powątpiwaiąc y pokorną moją za onemi wna-szając prosbę, caluję rękę w. kr. msci z oddaniem wiernego poddanstwa mego. Datum w taborze pod Zinkowem, d. 9/19 miesiąca marca, 1659 roku.

Waszey kr. msci, panu memu młsciwemu, nayniższy służa y wierny poddany Jan Wyhowski, H.

Подлинникъ, съ печатью войсковою, изъ библиотеки К. Свидзинскаго, собранія О'Нацевича.